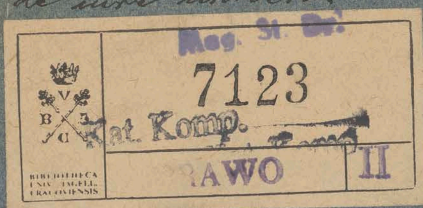

Chladeni Ernesti Martini: Ambitus elegantioris Iurisprudentiae.

Vitembergae, literis Schlomagnianis, 1777.

AMBITVM ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE DIMETIENDO FEVDALEM PROVINCIAM

CAPESSIVIT

ERNESTVS MARTINVS CHLADENIVS
PHIL. AC LEG. D. IVR. FEVD. PROF. PVBL.
ET FACVLT. IVRID. ASSESSOR

VITEMBERGAE
APVD IO. IOACH. AHLFELDIVM
LITERIS SCHLOMACHIANIS
CIϽIϽCCXLVII

BIBLIOTHECA UNIV. JAGELL. CRACOVIENSIS

REVERENDISSIMO

ET

ILLVSTRISSIMO DOMINO

DOMINO

IOSEPHO ANDREAE

COMITI IN ZALVSKIE

ZALVSKI

SVPREMO REGNI POLONI REFERENDARIO

ABBATI

VILLARIAE BETNACI ET FONTANETI

STATVVM BVRGVNDIAE ASSESSORI

PARLIAMENTI NANCEIANI CONSILIARIO

ECCLESIAE REGIAE VARSAVIENSIS

PRAEPOSITO

ECCLESIAE CATHEDRALIS CRACOVIENSIS

CANONICO

DOMINO SVO GRATIOSISSIMO

Habet Themis, elegantioris iurisprudentiae Praeses et Dea, in censu suo non plebeia tantum, sed etiam illustria, nomina. Rapiuntur in Deae cultum, quos splendor natalium secreuit a populo, quos sanguinis dignitas Regum admouit sacrariis. Vt aperte dicam, quod sentio, in Themidis censu est Illustrissimum NOMEN ZALVSCIVM. Gratiam habemus Okolscio, quod Virum GENTIS ZALVSCIAE, qui iuris illustris cognitione, altero abhinc seculo, maxime conspicuus fuit, posteritati commendauerit. Tum etiam ueneramur, imo ipsa Themis in pretio habet, memoriam Incomparabilis ANDREAE CHRYSOSTOMI, Viri, nulla non re, quam in Heroë togato desiderent, ornatissimi,

et, inter innumeras laudes, iurium etiam ſcientia, faſtigio, in quo collocatus fuit, digna, laudatiſſimi. Nec eſt, ut ſuperiora ſecula excutiam. Hac ipſa aetate Themidi litatur in GENTE ZALVSCIA, *et nemo religioſius litat, quam* TV, ILLVSTRISSIME IOSEPHE, *quem, niſi ſanguinis et faſtigii dignitas faſtidiret titulos, umbram olentes, elegantiorum Iureconſultorum Principem appellarem. Imo uero appellare non dubito. Eſt enim* ZALVSCIAE GENTI *in more poſitum, ut non faſtidiat, potius ſplendidiſſimis honorum ſchematibus anteponat, laudem et titulos, qui ab elegantioribus literis petantur.* TV *igitur, qui* GENTIS TVAE, *uti Gloriam tueris et auges, ita morem ſtrenue ſeruas, non faſtidies titulum, quem ipſa* TIBI *impertit Themis, quem, communi ſuffragio,* TIBI *defert Reſpublica Iurecon-*

reconsultorum. Et quidni deferat, cum tot illustria momenta suadeant deferri. Illustre est, tanta enituisse artis legitimae peritia, ut laurea graduque Doctorali uidereris insigniendus. Illustrius est, eam REIPVBLICAE *tractandae partem* TIBI *demandatam esse, quae Heroëm in arte legitima sibi exposcat. Illustrissimum tamen reputatur, quod, in tanto fastigio constitutus, in complexu habeas illas ipsas uirtutes, quibus laus elegantiae absoluitur. Scilicet Ingenii diuinitatem, quae pridem in peculio* GENTIS ZALVSCIAE *esse credita fuit, nisi tot nitidissima, quibus orbem literarium illustrasti, scripta loquerentur, uel una diserte satis loqueretur* BIBLIOTHECA ZALVSCIA, *cuius inter innumera Ornamenta, quibus* SARMATAE TVAE *et exterae gentes obstupefiunt, primum censetur et nobilissimum,*

AN-

ANDREAE *et* IOSEPHI *Ingenium. Dicunt, ingenii diuinioris argumentum eſſe, quod delectet.* TVI *uero Ingenii ea eſt felicitas, ut* REGEM, *quem remotiſſima memorabunt ſecula, ut* PROCERES REGNI, *quorum Ingeniis* LECHICI NOMINIS *gloria extenditur, ut reliquam, quae generoſo ſpiritu regitur,* REIPVBLICAE *partem, ut literarium etiam, quem* TV, *cum* ANDREA, *amplificas, orbem, eodem delectari, manifeſta ſit fides. Tum quoque docent, eo elegantius eſſe, quo plus politioribus literis, et longo rerum uſu, excultum ſit, ingenium.* TVI *uero Ingenii elegantiam qui aeſtimare uelit, is aeſtimet, quod nullam non aetatis partem, in uerſando politiorum literarum paratu exegeris, quod Ipſe politiſſimis ſcriptis literarium regnum locupletaueris, imo, quod literas fugientes, cum* FRATRE

CEL-

CELSISSIMO, *sustineas*; *Aestimet etiam, quem rerum usum Ingenio attulerit decennalis illa inter cultissimos politissimosque populos peregrinatio, ubi nullus et Germaniae, et Franciae, et Batauiae, et Angliae, angulus, in quo literae et Musae delitescant,* TVAM *sedulitatem latere potuit. Deinde, cum ingenii lumen sit eloquentia, eloquentiam etiam inter elegantiae argumenta censent. Qua uero uerborum maiestate, quo rerum pondere, praestant, et quae scribis, et quae loqueris? Plena maiestate, plena pondere, omnia. Haeret adhuc omnium animis infixum, qua dignitate et Oris, et Ingenii, in nuperis Regni Comitiis, in Augusto illo Coetu,* REIPVBLICAE *causam oraueris. Orasti enim cum maxima. Laetius igitur se circumspicit res literaria, et*

 gaudet,

gaudet, quod illustria illa eloquentiae ZALVSCIAE *documenta iam publici iuris sint facta. Imo superbit Germania, superbit et Francia, quod Orationes* TVAE, *illa prosae dictionis ornamenta, uernaculo utriusque idiomate propediem sint proditurae. Tandem, quod perhibent, elegantiae fructum esse, ut illa unumquemque, Principes etiam, et terrarum saepe Regnatores, in admirationem trahat, amoremque conciliet, eius rei* TV *praebes argumentum. A nemine enim non amaris. Omnes in amorem* TVI, *in admirationem, trahis, imo rapis.* PROCERES REGNI, *at quanta Nomina!* TE *amant impensius, imo, qua laude nulla maior habetur, amat* AVGVSTVS TERTIVS, *Ipse non Sui*

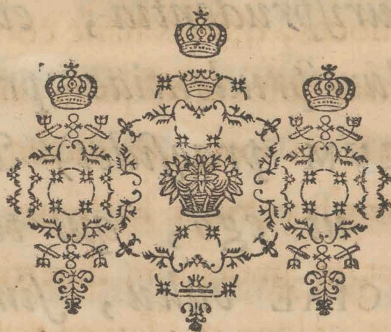
tantum

tantum REGNI, *ſed Orbis, Amor et Delicium.*

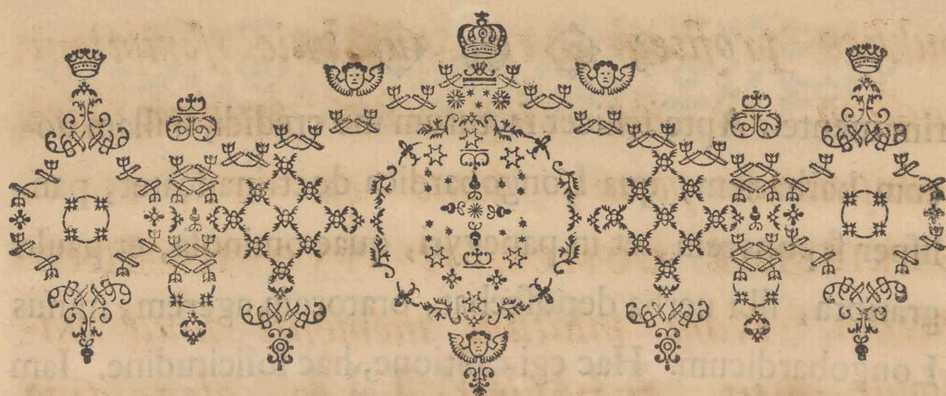
Patere igitur, GRATIOSISSIME DOMINE, *ut ſplendidiſſimis, quibus Illuſtriſſimus es, titulis,* ELEGANTISSIMI IVRECONSVLTI, *qui palam haberis, titulum immiſceam. Et patieris certe. Nam ornas* REMPVBLICAM, *quam aliquando* REGIS SVI *laudem a Iureconſulti nomine petiiſſe, annales memorant. Patere, ut a* TVO NOMINE *decus et ſplendorem mutuetur elegantior Iuriſprudentia, et ipſa, quae elegantiori Iuriſprudentiae praeſidet, (an dicam,* TECVM *praeſidet) Themis. Patere etiam, ut ego, qui totus in* GENTIS ZALVSCIAE *cultu, ſimul in aere, ſum, Elegantiae* TVAE *admiratorem me*

publice profitear, et, qui huic ſcriptioni nullam ex me elegantiae laudem circumponere potui, hanc ex TE, ILLVSTRISSIME COMES, *et* TVO NOMINE, *petam. Nam multum momenti illud habebit, ut grauiſſimi uerae elegantiae aeſtimatores, cum, operis auſpicium a* TE, *elegantiae omnis Auſpice, fieri, intellexerint, me eleganter ſcripſiſſe pronuntient. Scr. Vitembergae X. Calend. Maias. A. G.*

CIƆIƆCCXLVII.

PROLO-

PROLOGVS

Quam in limine nuperrimi ſcripti de altaragio cecini, eandem, Lector, nunc repeto, cantilenam. Veniam nempe Te poſco iterum. At cui tandem culpae? An rubro, barbaram aetatem olenti? Meliorem uero, et Tullii fortaſſe, aetatem redolent uoces, quibus hanc compagem inſigniui. Sed hoc ipſo nomine culpam aliquam mihi uideor contraxiſſe. Qui enim, in Longobardicam detruſus prouinciam, iam longobardice loqui belle occoeperam, ſtationem deſeruiſſe, et in amoeniora diuertiſſe, forſitan non debuiſſem. Huius culpae me fateor reum. Nec tamen adhuc indolet animus. Reatum diluet, quod bona ege-

 rim

rim mente. Apte ſcilicet facturum me credidi, ſi illam uocum barbariem, qua Longobardica doctrina ſcatet, paulisper ſeponerem, et in panegyri, quae ominoſa, et paulo gratiora, ſibi uerba depoſcebat, oratorem agerem, minus Longobardicum. Hac egi cautione, hac ſolicitudine. Iam uero nouus Tibi eximendus uenit ſcrupulus. Vbi enim audies, e cathedra tractatum eſſe hoc argumentum, productiori orationis filo ingemiſces, et uicem auditorum, quibus intereſſe recitationi prolixae contigerit, deplorabis. At, hac parte me peccaſſe, non memini. Satis, niſi fallor, in recitando breuis fui, nec, niſi potiſſima ſaltem, huius argumenti capita tunc expromſi. Poſtea autem, ut in libelli formam excreſceret tractatio, maxima ſui parte eam auxi, adeo, ut uix denos legeris uerſiculos, quin tenor ſcripti, uel paululum, abludat a recitatis in panegyri. His igitur utere, eandemque, quam hactenus expertus ſum, in me uoluntatem ſerua. Ita certe auertetur, ne, qui munia menſoris ſubii, falſum modum renuntiaſſe, arguar, aut fortaſſe finium regundorum reus peragar.

ELEN-

ELENCHVS

I. Diſpar Aſtraeae et Themidis ingenium. Diſpar maſculae, et elegantioris Iuriſprudentiae indoles. Aſtraea maſculae, Themis elegantioris, iuriſprudentiae ſymbolum.

II. Elegantia nunc uitium, nunc uirtus. Elegantia pro laude ingenii excellentioris. Homo bellus, Iureconſultus bellus, medio ſenſu dicuntur.

III. IV. V. VI. Iureconſultus elegantior deſcribitur.

VII. Vitia, a quibus ſibi cauet elegantior Iureconſultus.

VIII. IX. X. XI. XII. Elegantiorum Iureconſultorum exemplis haec doctrina illuſtratur.

XIII. Iuriſprudentia elegantior et maſcula ſunt ſpecies Iuriſprudentiae perfectae et ſolidae. Iuriſprudentia plena, et florida, differunt.

XIV. Iuriſprudentiae elegantioris odium pene populare.

XV.

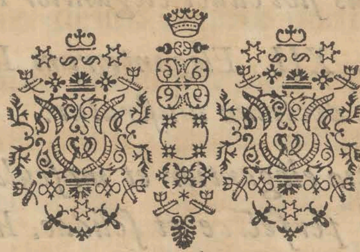
XV. *Laus elegantioris iurisprudentiae etiam ad aduocatum spectat.*

XVI. *Digressio, qua, temperamentum quoduis elegantiae capax esse, euincitur.*

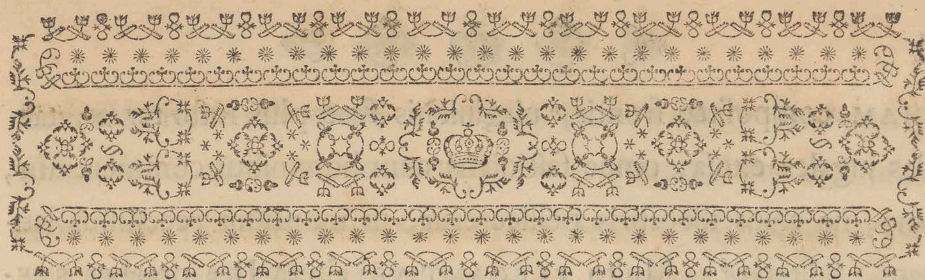
XVII. XVIII. XIX. XX. *Astraeae fabula masculae, fabula uero Themidis elegantiori, iurisprudentiae respondet.*

XXI. *Explicit argumenti tractatio. Deo immortali et Augustissimo Augusto defertur obsequium. Gratiarum actio peragitur. Nuncupantur uota.*

XXII. *Ad Patres Conscriptos, tum ad Commilitones, denique ad reliquos auditores, allocutio auspicalis.*

AMBI-

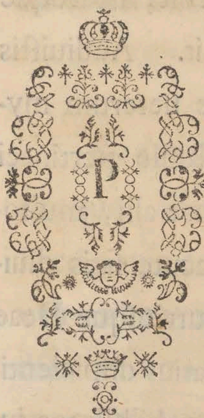

A M B I T V S

E L E G A N T I O R I S

I V R I S P R V D E N T I A E

I

PLENVM EST ingenio illud antiquitatis fabuloſae argumentum, quod de Diis Deabuſque, ARTIVM ET SCIENTIARVM TVTELARIBVS, exponit. Arti noſtrae, de ſola enim IVRISPRVDENTIA dico, duas praeſides dederunt uaferrimi diuinitatum architecti. ASTRAEAM unam dixere, THEMIDEM alteram, feminas, ſiue formae munera, ſiue mores et ingenium, ſpectem, plane ſibi diſſimiles, nullaque pene re, niſi DIVINITATE et ſexu, ſibi aſſimilandas. Illa quidem VIRGO perhibetur, at uirginei blandimenti expers, MOROSA, contractae et ad TRISTI-

TIAM

TIAM compoſitae frontis,[a] uirginitatis ſuae plus iuſto tenax, taedas iugales exoſa, omne faſtidiens cum hominibus commercium, imo, ne cuius illecebris pelliceretur, in montium receſſibus latitans, ſolitaria.[b] Multo ELEGANTIVS altera Dea praebet SPECTACVLVM. Oculis ac ore BLANDITIAS ſpirat, grauitate tamen maieſtateque mixtas, nulli Dearum, CORPORIS SPECIE, uel minimum ceſſura.[c] Tantum abeſt, ut mortales auerſetur, ut GRATA potius FRONTE reſpiciat, eorundemque conſortio delectetur. Nil uiriles acceſſus fugit. Simulat quidem fugam, ne nimium facilis uideatur. Tandem uero in amplexus proci ruit, ſtratoque thalamo FLORENTISSIMAS PVELLAS progignit. Audiuiſtis partem nobiliſſimi illius commenti, cuius ſchemate ueterum myſtae grauiſſima condiderunt myſteria, non, niſi ſtudio pertinaci multoque circuitu, enodanda. Non repeto ea, quae alii, multorum enim ingenia idem hoc argumentum torſit, acute ſatis diuinarunt.[d] Dicam, quid mihi in mentem uenerit, utriuſque Deae formam, mores, et reliquam fabulae partem, curatius diſpicienti. Memineram, duplicem eſſe, ad quam ſectandam nobiliſſimos iu-

uenes

a) Scilicet adeo triſtem, ut narrat CHRYSIPPVS *in libro* περὶ καλȣ̃ καὶ ἡδονῆς, pinxerunt ueteres, ut delicatiores quidam Philoſophi, quod ait GELLIVS *Noct. Attic. Lib. XIV. c. 4.* eam non IVSTITIAE, ſed SAEVITIAE, imaginem eſſe contenderent.

b) Mores Aſtraeae deſcribit ARATVS *de Aſtraea*, ibique SCHOLIASTES.

c) Certatim Themidis VENVSTATEM laudant Poëtae ueteres, HESIODVS, HOMERVS, ORPHEVS, APPOLLONIVS RHODIVS, quorum autoritatem infra inuocabo.

uenes hortari ſoleamus, IVRISPRVDENTIAM. MASCVLAM aliam dici, aliam ELEGANTIOREM. Anquirebam ſtudioſius, quid tandem ſit, quod alteram ab altera caute diſcernamus, utramque tamen PERFECTAE ac SOLIDAE IVRISPRVDENTIAE nomine cenſeamus. Inueniebam tandem, utramque iuriſprudentiam utriuſque Deae imaginem perfecte exprimere, et ASTRAEAM quidem MASCVLAE, THEMIDEM uero ELEGANTIORIS, typum, ac ueluti ſymbolum, uideri. Calculum mihi adiicietis, cum incomparabilem illam, Deaque dignam, ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE faciem, uberiore uerborum paratu, effinxero.

II

SVSPENSVM ALIQVAMDIV me tenuit uox ELEGANTIAE, ex quo, illam a ueteribus in PEIOREM plerumque PARTEM flecti, animaduerteram. Incertus haerebat animus, utrumne IN VITVPERIVM magis, quam in LAVDEM, IVRECONSVLTI cedat, ELEGANTEM dici. Recordabar, quid eam in rem ferat M. CATONIS aetas. Is ipſe CATO fidem nobis facit,[e] IN VITIO

 poſitam

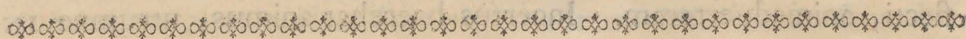

d) In hoc argumento praeſertim elaborarunt STEPHANVS PIGHIVS et IO. FRIDERICVS HOMBERGK ZU VACH. Illius libellus, cui rubrum: *Themis Dea, ſeu de lege diuina*, inſertus eſt IACOBI GRONOVII *Theſauro Ant. Graec. Volum. IX, pag.* 1137. Hic librum ſub titulo: *Themis, ſiue de ortu legis aeternae*, euulgauit Marburgi Cattorum an. 1725. 4.

e) CATO *in Carmine ſuo de moribus* apud GELLIVM *Noct. Att. Lib. XI. cap. II.*

positam tum fuisse ELEGANTIAM, nec alium ELEGANTEM dictum, nisi qui NIMIS LECTO AMOENOQVE CVLTV esset, qualem alia uoce BELLVM HOMINEM [f] Romani appellabant, ita tamen ambiguo significatu,[g] ut, si quis in arte nostra excellat, IVRECONSVLTVM BELLVM [h] uocare nolim. Imo, quod nunc dicam, uix fidem inueniet. Locum quondam ELEGANTIA obtinuit inter VOCES CONTVMELIOSAS, quibus utebantur, qui conuiciis proscindere uellent alios. Quid, quaeso, Vobis uidetur de homine, qui Trinummo Plautino audit blandiloquentulus, harpago, mendax, auarus, ELEGANS, despoliator, reliqua.[i] Certe ego, neminem fore crediderim, qui homini istam ELEGANTIAE LAVDEM inuiderit. At enim habuit ELEGANTIAE uox sua fata, diuersis uelut aetatibus distincta. Primum, quod dixi, VITII nomen

f) Gallis BELLVS HOMO audit UN GALANT HOMME, medio etiam significatu, quem elegantissime exponit Celeb. IOANNES FRIDERICVS CHRISTIVS *Noct. Acad. Obs.* 31.

g) Si quis dubitet, an recte rem aestimem, ille audiat MARTIALEM, qui Cotilum, bellum hominem se dici gestientem, ridet Epigrammate, salis et fellis mixtura, notabili. Est hoc *Lib. III. epigr.* 63. quod adscripsisse iuuabit:

Cotile, BELLVS HOMO *es, dicunt hoc, Cotile, multi,*
Audio, sed quid sit, dic mihi, BELLVS HOMO?
BELLVS HOMO *est, flexo qui digerit ordine crines:*
Balsama qui semper, cinnama semper, olet.
Cantica qui Nili, qui Gaditana, susurrat,
Qui mouet in uarios brachia uolsa modos.
Inter femineas qui tota luce cathedras
Desidet, atque alia semper in aure sonat.
Qui legit hinc illinc missas scribitque tabellas,
Pallia uicini qui refugit cubiti.
Qui scit, quam quis amet, qui per conuiuia currit,
Hirpini ueteres qui bene nouit auos.
Quid narras? hoc est, hoc est HOMO, *Cotile*, BELLVS?
Res petricosa est, Cotile, BELLVS HOMO.

h) Certe ICTI BELLI, et, medio sensu, ELEGANTIS, imaginem perfecte exprimere uidetur ICtus ille, cuius characterem ingeniosissimus ille, apud Anglos, morum censor, SPECTATORIS, uel SOCRATIS, personam induens, lepide satis et argute descripsit. Adiiciam eius uerba, gallico quidem idiomate expressa, ne, si anglico utar, paucos saltem inueniam lectores. Ait: *Celui, qui tient le second rang parmi nous, est membre d' un de nos principaux Colleges de Jurisconsultes, où il fait sa residence, plûtot pour obeir aux ordres d' un pere*

men fuit. Tum reprehendi quidem desiit, a laudis tamen significatione adhuc fuit aliena.[k] Tandem uero, quae tertia est aetas, plane IN LAVDEM recepta est,[l] et, quod obseruo, pro INGENII LAVDE haberi coepit. Testimonium huius rei, omni exceptione maius, praebet Tarquinii Prisci, Regis, elogium, a FLORO[m] contextum, in quo memoratur, eum accepisse regnum ob industriam atque ELEGANTIAM. Mox uero addit FLORVS: quippe qui GRAECVM INGENIVM ITALICIS ARTIBVS MISCVISSET. Diffiteri non possum, haec ipsa FLORI uerba ad instruendam IVRISPRVDENTIAE ELEGANTIORIS notionem mire contulisse, imo, ut plane eloquar, quod sentio, ipsos natales eidem dedisse. Clarius ex iis, quae dicam, res intelligetur. Audio, ELEGANTIA commendabilem esse Priscum, istamque elegantiam dulci

 quadam

fantasque, que pour suivre son inclination. On le mit dans ce College, pour étudier les loix du païs, mais il entend mieux les Regles du Theatre, que celles du Barreau. - - On ne l'a jamais pris pour un sot, mais il n'y a que ses intimes amis, qui sachent, qu'il a beaucoup de bon sens. - - Il est excellent Critique, et l'heure, qu'il emploie à voir jouer une Comédie, est celle, ou il paroît le plus occupé; à cinq heures du soir précisement il traverse le nouveau College des Jurisconsultes, et la petite rüe, pavée de grandes pierres larges, d'où il va rester quelques momens au Caffé de Guillaume, ensuite il fait poudrer sa perruque et froter ses souliers dans la Boutique du Barbier, et il entre à la Comedie, ou l'on peut dire, que sa presence est avantageuse à toute l'assemblée, puisque les acteurs s'eforcent de lui plaire. Vid. LE SPECTATEUR *ou le Socrate moderne Tom. I. Disc. 2. pag. 10.*

i) Cum istiusmodi homine amorem comparat PLAVTVS *Trinum. Act. II. Sc. I. u. 13.* Sic quoque, maxime ambiguo sensu, ELEGANTIOREM dixit MARTIALIS *Lib. VII. Epigr. 94.* importunum basiatorem, uerbis:

Bruma est, et riget horridus December.
Hoc me frigore basiet nec uxor,
Blandis filia nec rudis labellis.
Sed tu DVLCIOR ELEGANTIOR*que,*
Cuius liuida naribus caninis
Dependet glacies rigetque barba.
Quare, si tibi sensus est, pudorque
Hibernat, Line, basiationes
In mensem, rogo, differas Aprilem.

k) GELLIVS *Noct. Att. Lib. XI. cap. II.*

l) Vid. IO. MARIAM CATANAEVM *ad* PLINII *Lib. IV. Ep. 20.*

m) FLORVS *Lib. I. cap. V.*

quadam INGENII GRAECI CVM ARTIBVS ITALICIS MIXTVRA[n] abſolui. Scilicet Priſcus, Corintho oriundus, SVBTILE et AMOENVM INGENIVM, populare illud Graecorum decus,[o] per artes et diſciplinas circumtulerat. Inde ELEGANTIAE LAVDEM reportauit. Iam uero abſtrahendi regulas ſequor. Mitto Tarquinium Priſcum. Mitto Graecum ingenium, itemque artes Italicas, et ELEGANTIAE LAVDEM, ex FLORI quidem mente, unicuique tribuo, qui EXCELLENS AMOENVMQVE INGENIVM diſciplinis et artibus miſcet. Formato conceptu hoc uniuerſali facile definiri poteſt, eum tandem ICtum ELEGANTIAE laude cenſeri, qui arti ſuae, iuriſprudentiam intelligo, EXCELLENS ET AMOENVM INGENIVM miſceat. Haec ſcilicet eſt dos illa, quae, ſi in erudito conſpicua ſit, quamcunque demum ille artem profiteatur, ELEGANTIAE LAVDEM operatur,[p] et, ſi in Iureconſulto deprehendatur, IVRECONSVLTVM facit ELEGANTIOREM.

III

NIMIRVM GRADV ab inuicem differunt IVRECONSVLTVS, et

n) Hac MIXTVRA memorabile erat INGENIVM ATTALI, de quo SENECA *Natur. Quaeſt. Lib. I. cap. L.* ait: *Attalus noſter, egregius uir, qui Etruſcorum* DISCIPLINAM GRAECA SVBTILITATE MISCVERAT.

o) Fatetur CICERO *pro Flacco cap. IV.* ſe Graecis tribuere multarum artium diſciplinam, ſermonis leporem, et INGENIORVM ACVMEN. Tum, quis neſcit Horatianum illud *art. poët. u. 323.*

Graecis INGENIVM, *Graecis dedit ore rotundo Muſa loqui.*

p) Non enim negauerim, in omni ſcientia dari eleganter doctos, recteque dici ELEGAN-

et IVRECONSVLTVS ELEGANTIOR. Poteſt quis IVRECONSVLTI nomen tueri, licet ab ELEGANTIAE LAVDE longe abſit, modo uirtutibus iſtis, quas recte ESSENTIALES dicam, legum ſcientia, habituque interpretandi, ſit inſtructus. Sed ad maiora contendit IVRECONSVLTVS ELEGANTIOR. Hic rerum ſatagit, ut non ſolum IVRECONSVLTI nomen, ſed etiam, ut ELEGANTIAE LAVDEM, tueatur. Iam apparet, nihil earum rerum, quae ex idea IVRECONSVLTI fluunt, quaeque adeo in quouis Iureconſulto requiruntur, pro ELEGANTIAE criterio haberi poſſe. Nihil ad arguendum Iureconſultum ELEGANTIOREM faciet, ſi praeclara Iuris ſcientia inſtructus ſit, ſi artem interpretandi leges probe calleat, ſi acri iudicio polleat, ſi praeceptis philoſophicis non leuiter tinctus, et artis inueniendi ſit peritus. Certe, his uirtutibus, quantae quantae ſint, ELEGANTIAE laus nondum comprehenditur. Sunt enim ita comparatae, ut eas in quolibet Iureconſulto, ſiue elegantior ſit, ſiue minus, dummodo Iureconſulti nomen ſeruare uelit, conſpici oporteat. Quis enim non uiderit, fabulam ſonare, Iureconſultum dari, ſine iuris ſcientia, ſine habitu interpretan-

TEM THEOLOGVM, ELEGANTEM PHILOSOPHVM. Certe CICERO *Tuſc. Quaeſt. Lib. IV. c. III.* PHILOSOPHIAM ELEGANTEM, opponit Philoſophiae Epicuri, et *in Bruto cap. XX.* C. Sulpicium Gallum uocat ELEGANTEM ORATOREM. Nec a MEDICINA abhorrere ELEGANTIAM, ſuperiori anno, uir quidam doctus, cum euulgaret AMOENITATES ſuas MEDICAS, in Praefatione innuit, fidem faciens, DELECTATIONEM, ELEGANTIAM, et SVAVITATEM, ineſſe ARTI MEDICAE, imo ipſe autor in hoc libello, in quo ſelectiora et amoeniora artis ſalutaris capita tractat, ſe praeſtitit MEDICVM ELEGANTEM; Quam laudem illi tribuere eo minus dubito, cum

pretandi? Quis crederet, hominem, inerti iudicio notabilem, Iureconſulti nomen faſtigiumque attingere poſſe? Nec exiſtimauerim, legum interpretationem, niſi ab ingenio praeceptis philoſophicis imbuto,[q] uel legum ſcientiam, ſi ſenſu legali[r] accipiatur, ſine arte inueniendi,[s] expediri poſſe. Equidem haud diſſimulo, hiſce uirtutibus SOLIDI et PERFECTI IVRECONSVLTI characterem abſolui. At enim uero non quilibet Iureconſultus, qui ſolidus et perfectus audit, elegantiae laudem aſſequitur. Pauci, quod deinceps dicetur,[t] hanc metam attingunt. Hinc aliud quidpiam latet, quo ELEGANTIOR a ceteris, SOLIDIS alioquin, diſcernitur. Iam, niſi fallor, magna Veſtrum pars in eam procliuis eſt ſententiam, indubitatam fortaſſe ELEGANTIAE notam eſſe, ſi quis

audiam, eum antehac plura amoenioris et elegantioris ingenii documenta publice edidiſſe. Sed MEDICI ELEGANTIA nihil ad Edictum. Hinc aliis relinquo diiudicandam.

q) Vid. IO. BVRCHARD. WOLFIVS *de Ireconſulto Philoſopho* §. 37.

r) Etenim ſecundum *L. XVII. ff. de Legibus*, SCIRE LEGES *non eſt uerba earum tenere, ſed earum* VIM *et* POTESTATEM. Hanc uero non eruet, niſi IVRECONSVLTVS INVENTOR.

s) Hanc artem in Iureconſulto deſiderat IO. FRID. HOMBERGK ZU VACH in *Diſſert. de impedimentis ſolidioris iuriſprudentiae ſtudii, Nouellis eius adiecta, pag.* 231. praeſertim uerbis: *Id agendum nobis incumbit, ut ea,* QVAE LATENT, ERVANTVR ET DETEGANTVR. INVENTOREM uero, ex mente Illuſtris IO. VLRICI CRAMERI in *Orat. de Iureconſulto inuentore pag. 8. not. n.* ſe praeſtat, qui *ex iis, quae ipſi cognita ſunt, ratiocinando colligit,* QVAE IPSI VEL ALIIS PERSPECTA *nondum ſunt, ut adeo, ope eorum, quae nouit, penetret in cognitionem aliorum,* QVAE NONDVM NOVERAT, *proprio quidem Marte.* Certe hoc INVENTORIS officium nemo melius expreſſit, quam incomparabilis ille ueterum Iureconſultus, SCAEVOLA, de quo CICERO in *Bruto cap.* 40. ait: *Iuris ciuilis magnus uſus et apud* SCAEVOLAM, *et apud multos, fuit. Ars in hoc uno, quod nunquam effeciſſet ipſius iuris ſcientia, niſi eam praeterea didiciſſet artem, quae docet rem uniuerſam tribuere in partes,* LATENTEM EXPLICARE *definiendo, obſcuram explanare interpretando,* AMBIGVA PRIMVM VIDERE.

t) Infra *§. XVIII.* circa finem.

u) Hic eſt Doctiſſimus EMANVEL MARTINVS, Hiſpaniae decus. Vid. EIVS *Epiſtolam ad* GREGORIVM MAIANSIVM *Lib. I. Ep. 2. pag. 6. Edit.* Celeb. GOTTLOB AVGVSTI IENICHEN.

quis ſcientiae legum iungat cognitionem literarum humaniorum, quarum uel ſola elegantiſſima nomina non poſſint non elegantiae laudem operari. Nunc audiunt LITERAE POLITIORES, INTERIORES, RECONDITAE, nunc POLITIOR HVMANITAS, nunc STVDIA MITIORA, AMOENIORA, et, quod potiſſimum huc pertinet, ELEGANTIORA. Nonnemo[u] eas dixit STVDIA, QVORVM AMOR NON, NISI GENEROSAS ANIMAS, TANGIT. Quid igitur, ſi horum praeſidio inſtructus ſit Iureconſultus, anne ELEGANTIAE laus ei impertienda uidebitur? Dabitis ueniam, ſi ipſam hanc notam paululum fallacem dixero. Non equidem renuo, Iureconſultum ELEGANTEM non dici, qui careat literarum humaniorum paratu.[w] Sed utique intercedo, ſi quis contendat,

w) Admodum difficile eſt, definire, quae tandem ſtudia ad literas elegantiores pertineant, et quae cum legum ſtudio coniungi debeant. In definiendo tamen elaborarunt cum autores, quos IO. SAM. BRVNQVELLVS in *Diſſ. Praelim. Hiſtoriae Iuris* allegauit, tum ſelecta illa praeſtantiſſimorum ICtorum opuſcula, ab Illuſtri CHRIST. GOTTL. BVDERO collecta, et publici iuris facta *Ienae 1724.* Deinde magna ſcriptorum pars in eo occupatur, ut ſuadeat, legum cultoribus nihil magis cordi eſſe debere, quam politiorum literarum cognitionem. Nemo tamen, quod recordor, maiori cum elegantia, an dicam calliditate, in hoc argumento uerſatur, quam incomparabilis OCTAVIVS FERRARIVS, ſuadae ſacris quondam in Gymnaſio Patauino praefectus. Is, ut fidem faciat, neminem magis, quam ICtum, decere literarum humaniorum cultum, fingit Philologiam, elegantiſſimae formae Deam, mortales amplexus appetiiſſe, coactoque, a patre eius, Apolline, ex omni diſciplinarum orbe, doctorum coetu, ſediſſe ſponſam in aureo throno, oculos nutuſque inter amantes diſpenſantem, blandoque aſpectu tot procorum ſpem acrius accendentem; Reſpexiſſe primum ad Grammaticos, tum ad oratores, poſtea ad Philoſophos, mox ad aſtrologos, deinde ad medicos; neminem uero ex his ſponſae placuiſſe; Solos ICtos non inanem ſpem aluiſſe, ſed ex his ſponſam ſibi delegiſſe, quem ſtabili ſibi connubio iungeret. Ipſis FERRARII uerbis nobile illud commentum deſcriberem, ſi plagulae illud caperent. Partem ſaltem illius adſcribam, quae ad ICtos pertinet. Pergit enim: *Omnibus fere cauſam ſuam approbauerant medici, ſoli puellae non placebant, quae, ſiue ad ICtos decoros cultuque florentes oculos adiecerat, ſiue alias ob cauſas, libere pronunciauit, non diſplicere ſibi quidem medicorum conditionem,* MALLE TAMEN THORI SOCIVM ICTVM, IMO FATIS, TACITAQVE DEORVM DESTINATIONE, SIBI DEBERI. *Cuius rei auctores daturam ſe Budaeum, Briſſonium, Cuiacium, Raeuardum, Fabrum, utrumque Gentilem, et omnium principem, Alciatum, qui Iuriſprudentiam, barbarorum iniuria, noſtrorumque hominum ignauia, ab eloquentia literarumque ſtudio*

ELEGANTIAM Iureconſulti, ſola humaniorum literarum cognitione, abſolui. Dari nempe poteſt Iureconſultus, literis iſtis copioſe inſtructus, qui tamen elegantiae laude excidat. Memorabile exemplum praebet praeſtantiſſimus ſuae aetatis Iureconſultus, M. CATO. Huius in doctrina iuris ciuilis peritiam, eloquentiam, linguarum uernaculae et graecae facundiam, et omnis fere ſapientiae cultum, Tullius ſuſpicit, paſſimque laudat. Nec tamen eſt, ut miremini, eum ab incomparabilis famae Iureconſulto, VLRICO HVBERO, [x] uocari uirum antiquae ſeueritatis, et AB OMNI ELEGANTIA, CVLTVQVE AMOENIORI, PENE MOROSE ALIENVM. Defuit enim ipſi primaria Iureconſulti elegantioris uirtus, INGENII AMOENITAS et EXCELLENTIA. Haec certe ſi deficiat in Iureconſulto, ſi uel maxime uorauerit literas elegantiores, elegans tamen dicen-

abſciſſam, ſitu ſqualentem, gloſſis foedam, ineptiis deformatam, ad priſtinum cultum ac maieſtatem reuocaſſent; His auditis, ieiuni quidam ac puſilli leguleii in angulo muſſabant, qui, philologiae ornatum aegris oculis inſpicientes, nimbatam dicebant, et nugas meras, nam cui bono tot illecebras pigmentaque et calamiſtrum, ab iuris ſanctitate abeſſe fucum oportere, nimiaſque munditias. Sed impoſitum rabulis ſilentium, poſtquam Vlpianus et Paulus, et reliqui, non minus iuris ſcientia, quam facundiae claritudine, poſteris noti, e republica literaria id matrimonium eſſe, pronunciarunt, quin ingenue faſſi ſunt, tantas Iuriſprudentiae tenebras inuectas eſſe, ut, ſi res ipſi mortales reuiſerent, futurum, ut uix reſponſa ſua intelligerent. Igitur, uniuerſis plaudentibus ac poſtulantibus, nuptiae factae ſunt, et Philologia in ICti manum per confarreationem conuenit, ſignatae tabulae, dictum feliciter. Iacuit gremio noua nupta mariti. Tum ipſe Apollo uaticinium dixit, ex pulcherrimo matrimonio diuinam infantem orituram, copioſe loquentem prudentiam, tum barbariem e ſcholis expulſum iri. Vid. FERRARII *Proluſ. VI. Tom. I. pag. 70. edit.* IO. FABRICII.

x) VLRICVS HVBERVS in *Orat. de literis humanioribus cum Iuriſprudentia coniungendis pag. 283.* in Opuſc. Ill. BVDERI, antea allegatis.

y) Cum igitur praeſertim EX INGENIO, ingenita illa hominibus diuina ui, ELEGANTIA ueniat aeſtimanda, auſim praeſtare, IVRECONSVLTVM ELEGANTIOREM non fieri, ſed NASCI. Etenim, PLATONE *Dial. X. de Legibus* teſte, ELEGANTISSIMA *quaeque* NATVRA FORTVNAQVE FIVNT, *arte uero minora.* Et ſcitiſſime, quod ſolet, ait BALTHASAR GRACIAN *dans l'homme de cour, max. 42.* L'ASCENDANT (hoc uero in ICto elegantiori

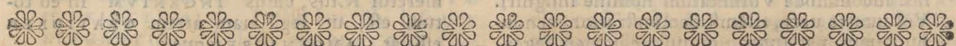

dicendus non erit.[y] Subit animum mirari, cur celeberrimus SCHEIDIVS,[z] in effingenda IVRECONSVLTI OPTIMI imagine, ad hanc, quam primariam dixi, uirtutem non respexerit. Nempe INGENIO, quod postea[a] dicetur, ad DIVINITATEM quandam accedere possumus. Quanto magis autem Iureconsultus INGENIO DIVINITATEM assequitur, tanto propius ad OPTIMI LAVDEM accedit. Iureconsulto igitur,

INGENIVM *cui sit*, *cui* MENS DIVINIOR, *atque* OS
MAGNA SONATVRVM,[b] *des nominis huius honorem.*[c]

IV

EX INGENII scilicet AMOENITATE et EXCELLENTIA aestimandam esse, contendo, Iureconsulti ELEGANTIAM. Est, est omnino,

admiramur) *est une force secrete de superiorité, qui* VIENT DU NATUREL, *et non de l' artifice, ni de l' afectation.* Sic enim GRACIANI textum ex idiomate Hispanico in linguam patriam transtulit AMELOT DE LA HOUSSAIE. Nihil uero magis in rem meam facit, quam quod ait IDEM *dans la Max. 51.* in fine: *C' est donc un des plus grands dons du ciel* D' ETRE NE' HOMME DE BON CHOIX. Atqui IVRECONSVLTVS ELEGANTIOR deinceps audiet HOMME DE BON CHOIX. Vid. *§. V. not. u.*

z) CHRIST. LVDOV. SCHEIDIVS *de optima inter ICtos dissentientes secta §. 13.* ubi, *apparet*, inquit, *qualem nos desideremus ICtum, qui Optimus dici possit, scilicet humanum et talem, quem ruere in dulcissimos amplexus suos passa est Pallas, media ubique uia incedentem, nec superstitiosum et sensibus suis indulgentem, nec albis quaelibet deridentem dentibus, sed mitem, propriaeque suae imbecillitatis memorem.*

a) Infra *§. XX.*

b) Nempe, ELOQVENTIAM ab ELEGANTIA separari uix posse, innuit CICERO *de Orat. Lib. I. cap. 2.* uerbis: *Soles a me dissentire, quod ego prudentissimorum hominum artibus eloquentiam contineri statuam, tu autem illam* AB ELEGANTIA *doctrinae* SEGREGANDAM *putas, et in quodam ingenii atque exercitationis genere ponendam.*

c) His uerbis laudem POETAE comprehendit HORATIVS *Lib. I. Sat. IV. u. 43.* Liceat mihi idem hoc ad IVRECONSVLTVM OPTIMVM, et ELEGANTEM, transferre. Hic enim, quod aliquoties in hac tractatione monebitur, in multis rebus ad Poëtae similitudinem accedit.

omnino, ea artis noſtrae moroſitas, ut, niſi aliunde commendationem petat, amoenitatemque mutuetur, nihil habeat amoeni, nihil, quod delectet.[d] Per ſe ſeuerior eſt diſciplina, ſpinis dumiſque obſeſſa, in qua aridae materiae et ſalebroſa argumenta dominantur. *Magna uero hominum pars*, PLINIO iudice,[e] STVDIORVM AMOENITATES *quaerit.* Cetera, quae amoenitate carent, facile faſtidiuntur. Ne igitur idem hoc noſtrae arti eueniat, habet omnino IVRECONSVLTI INGENIVM, in quo uim ſuam oſtentet,[f] rerumque ſatagat, ut illam legum auſteritatem quodammodo emolliat,[g] undique curioſius conquirendo, quicquid AD ORNANDAM artem, et, tum doceat, tum ſcribat, AD DELECTANDVM AV-

DITO-

d) Scilicet Philoſophi uox eſt, Leges peculiare quoddam propoſitionum genus conſtituere, nec incommode Voluntatum nomine inſigniri. Voluntates uero, etiamſi demonſtrationem nonnunquam patiantur, quouſque tamen leges, iuſſa, edicta, ſunt, quanto magis grauitatem legislatoris produnt, tanto magis a luſu et luxu ingenii, ab amoenitate et delectatione, ſunt alienae. Lege, quae eam in rem ſcribit Frater dilectiſſimus, IO. MART. CHLADENIVS in *Theoria uoluntatum* §. 1. 15. et 16. quae inſerta eſt *Logicae eius ſacrae Cap. III. pag. 184.*

e) PLINIVS in *Praefat. Hiſtor. Natur. pag. 5. edit. Hackianae d. an. 1669. 8.*

f) Sed quid audio? Inimica et noxia legibus eſſe IVRECONSVLTORVM INGENIA, contendit CICERO in *Orat. pro Murena c. 12.* Ait enim: *Cum permulta praeclare legibus eſſent conſtituta, ea* ICTORVM INGENIIS *pleraque corrupta ac depravata ſunt.* Facile uero res componi poteſt. Peccat utique ICti ingenium, quod, libidine quadam correptum, in legislatoriam poteſtatem inuadit, mentemque legis praetergrediendo in interpretatione ita uerſatur, ut nouam magis legem condere, quam ueterem legem interpretari, uideatur. ELEGANTIAE uero LAVDEM meretur ICtus, cuius INGENIVM in eo totum eſt, ut legitimam artem GRATIOREM efficiat, AMOENIOREMque.

g) Nemo unquam rectius ſenſit, quam ICtus ille, qui tironi, ad elegantiae faſtigium contendenti, ſuaſor erat, nunquam a legali ſeueritate ſeparandas eſſe ERVDITAS AMOENITATES. Lege VLRICI HVBERI *Orat. de literis human. cum iuriſpr. coniungendis*, in *Opuſc.* Ill. BVDERI *pag. 278.*

h) Nempe, cum ingenia GRADV EXCELLENTIAE differant, et, ISOCRATE in *Archidamo circa init.* teſte, *ingenium in cauſa ſit, ut alios alii ſuperemus*, fieri aliter non poteſt, quam ut laus ingenii, ELEGANTIA, gradus ſuos habeat. Et, cum, LAVRENTIO VALLA *de Elegantiis Lib. I. c. 12.* iudice, comparatiui natura ſit, ſuperare in ea qualitate, quam obtinet poſitiuus, ELEGANTIOR is demum erit dicendus, qui inter ipſos elegantes eminet, principatumque tenet.

DITOREM LECTOREMVE, facere uideatur. Has ipſas partes ubi explet Iureconſultus, ELEGANTIAE LAVDE excipiendus, tantoque ELEGANTIOR[h] dicendus, eſt, quanto AMOENIORI INGENIO polleat, et quanto magis DELECTET.

V

DELECTET IGITVR, oportet, ſi ELEGANTIAE LAVDEM attingere uelit,[i] undecunque demum DELECTATIONIS ARGVMENTVM promat. Facile uero, cum, auctore TVLLIO,[k] *nihil feracius ſit* INGENIIS, iis praeſertim, quae DISCIPLINIS EXCVLTA ſunt,[l] inueniet AMOENVM Iureconſulti INGENIVM, quo,

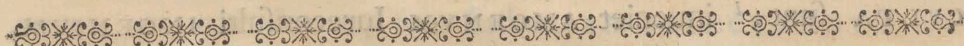
i) Non inepte in IVRECONSVLTO ELEGANTIORI deſidero L'HUMEUR JOVIALE, quam Galli uocant, id eſt, INGENIVM AMOENVM et DELECTABILE. Poſcit hoc ſibi ipſa uox ELEGANTIAE. Diſerte ait PLATO *in Dialogo*, cui rubrum: *Hippias maior*, *ſiue de pulcro;* ELEGANS *illud demum eſſe*, *quod* DELECTET. Imo, ſi quis in uocibus haerere uelit, inueniet, graecis elegans idem fuiſſe, ac id, quod delectet. Φαιδρότητα et γλαφυρότητα rectiſſime dici ELEGANTIAM, teſtis eſt IVL. CAES. SCALIGER in *Poëtic. Lib. IV. cap. 1. pag. 458.* Vtraque uero uox, ſi etymon ſpectes, HILARITATEM, VENVSTATEM, AMOENITATEM, denotat. Φαιδρὸς enim eſt hilaris, amoenus. Φαιδρόειν, exhilarare. Γλαφυρὸς uero eſt concinnus et uarietate delectans. Sed SCAPVLAM compilare nolo.

k) CICERO in *Oratore cap. 15.*

l) INGENIVM DISCIPLINIS EXCVLTVM idem eſſe uidetur, ac quod Galli uocant LE BEL ESPRIT. Ab hoc uero accurate diſcernunt LE GRAND GENIE. Ipſum, quod inter utrumque intercedit, diſcrimen, melius uix expreſſerim, quam uerbis SPECTATORIS ANGLICI *Tom. II. Diſc. 37. pag. 222.* quae, Gallico quidem idiomate concepta, exhibebo: *Entre* LES GRANDS GENIES, *ce petit nombre*, *qui s'attire l'admiration de tout le monde*, *et qu'on peut regarder comme des prodiges de la nature humaine*, *ſont ceux*, *qui par la ſeule force de leurs talens naturels*, *et ſans aucun ſecours des arts ou des ſciences*, *ont produit des Ouvrages*, *qui faiſoient les delices de leurs contemporains et l'admiration de la poſterité. Il y a quelque choſe de noble au milieu de l'irregularité*, *qu'on trouve dans ces grands genies*, *qui eſt infinement plus beau*, *que tous ces tours et cette delicateſſe*, *que les françois apellent* BEL ESPRIT, *c'eſt à dire un genie poli par la converſation*, *la reflexion*, *et la lecture des ecrivains les plus exacts. Le Genie le plus élevé*, *qui s'eſt imbu des arts et des ſciences*, *en contracte*, *je ne ſai*, *quelle teinture*, *qui l'engage à l'imitation*, *malgre qu'il en ait.* Idem hoc diſcrimen animo agitaſſe uidetur CICERO, cum *Lib. I. de Offic. cap. 33 triplex hominum genus dari*, contendit. *Alios*, inquit, EXCELLENTE INGENII MAGNI-

quo, ſi uel in ſterili argumento uerſetur,[m] animum auditoris lectorisue agat, et uelut aculeos in auribus et animo relinquat. Nunc arti, per ſe moroſae, LATINI SERMONIS MAIESTATEM circumfundit, et, communi illo ſcientiarum condimento, ELOQVENTIA,[n] commendabile efficit legum ſtudium. Nunc amoeniſſima politiorum literarum uireta perambulat, hinc inde decerpens elegantias, arti ſuae ornatui futuras. Nunc, quae certiſſimum AMOENIORIS INGENII argumentum facit, GRATA VARIETATE, quae uirtus in Poëtis laudari ſolet,[o] condit omnia. Cum enim non alia

TVDINE, *alios* PRAECLARA ERVDITIONE *et doctrina*, *alios denique* VTRAQVE RE *ornatos eſſe.* Iſtos, qui INGENII MAGNITVDINE excellunt, dicerem GRANDS GENIES. Hos uero, qui VTRAQVE RE ornati, BEAUX ESPRITS. In Iureconſulto elegantiori τὸ ἀρέσκον eſt LE BEL ESPRIT.

m) Quaedam tamen in iure noſtro argumenta ſterilitate tanta laborant, ut omnem fere elegantiam excludant, et pene indigna uideantur, quae ab ELEGANTIORI INGENIO operoſe tractentur. Audias, quid euenerit GREGORIO MAIANSIO, ICto, qui, ſi Hiſpaniam, in qua ille docuit et ſcripſit, cogites, elegantiſſimus dicendus, imo dictus a IO. GOTTL. HEINECCIO in *Praefat. ad Obſeru.* BYNKERHOEKII *Tom. II. pag. 11.* Applicuerat ille animum ad illuſtrandos titulos de dotis et bonorum collatione. Totus igitur in eo erat, ut hanc iuriſprudentiae partem explicitiorem redderet, ſimul et amoeniorem. Nam animum eius EMANVEL MARTINVS, iteratis literis, ad amoenitates et elegantias ſectandas, pellexerat. In iſto argumento cum uerſaretur MAIANSIVS, mira cauſae fiducia, MARTINO ſic ſcribebat: *Nunc in manibus habeo titulos de collatione bonorum et dotis. Huic tractatui pro uirili conferam, quicquid ex multa lectione colligere potui et obſeruaui. Et ſpero, me ita exculturum hunc ciuilis ſcientiae campum, poſt auulſas difficultatum ſpinas, quibus prope erat impenetrabilis. Ex quo famae immortalitatem animo uerſare iuſſiſti me, intentiſſimus ſum huic cogitationi.* Exantlata deinde laboris parte, ſpecimen mittebat MARTINO, credo, ut plauſum, et elegantiae quandam laudem, reportaret. Quam uero ſpes decollauerit, perſpice ex ipſis MARTINI literis: *Commentariorum tuorum de collatione bonorum ſpecimen legi, diſcuſſi. Video, te uerſari* IN STERILI PROVINCIA, ARIDA *et* SQVALIDA. *At, quis Te in illam coniecit? Quando aliquid elucubrare animo Tibi haeſerat, ſatius multo fuiſſet, in laetiorem aliquam* SEGETEM *falcem immittere, ut uberiore materia recreatus animus eos manipulos demeteret, qui* INGENIVM *tuum* ALTIVS COMMENDARENT. EXILIS MATERIA *eſt nimiſque* IEIVNA, *quam tibi ad ſcribendum propoſuiſti.* Vid. GREGORII MAIANSII *Epiſt. Lib. I. Epiſt. 11. et 16. pag. 28. et 37. Edit. Ieuichenianae.*

n) Eloquentia nempe potiſſimum ingenii elegantioris argumentum, et, ſi CICERONEM audias in *Bruto cap. 15.* INGENII LVMEN eſt.

o) Altera Poëtae uirtus eſt VARIETAS, quae auditorem hiſcentem ad finem uſque perducit. Eam deſcribit IVL. CAES. SCALIGER *Poëtic. Lib. III. cap. 28.* quod inſcribitur: VARIETAS.

alia re magis, quam multiplici ſpecie, uariisque rerum figuris,[p] animus capiatur, illud inprimis agitat IVRECONSVLTVS ELEGANTIOR, ut, nunc acute, nunc acriter,[q] dicendo, nunc ſeriis iucunda, nunc iucundis ſeria, PROVT INGENIVM SVGGERIT,[r] miſcendo, animum auditoris lectoriſue alliciat, et, uelut inuitum, trahat. Vt uero eo GRATIOR ſit VARIETAS, non popularia, nec uulgaria,[s] nec, quae ab aliis ſaepe dicta, tractat,[t] aut certe, ſi tractanda tamen ſint, non uulgari modo proponit,[u] ſed aliquid admiſcet, quod iis NOVITATIS quandam GRATIAM circumponat.

p) Sine figuris, quod ait IVL. CAES. SCALIGER *cap. cit.* nec efficax, nec uarium, nec ſuaue, poteſt eſſe quicquam.

q) Gradu enim differunt ACRE et ACVTVM. ACVTVM eſt, quod ſententiam, per ſe languidam, penetrare facit in animos auditorum. ACRE eſt, quod non ſolum mouet, ut acutum, ſed etiam uellicat. Vid. IVL. CAES. SCALIGER *ibid. Lib. IV. cap. 1. circa fin. et cap. 15.*

r) Cum enim VARIETATIS praeceptiones, teſte IVL. CAES. SCALIGERO *Poët. Lib. III. cap. 28.* difficiles ſint, cuiuſque ingenio relinquendum eſt, qua tandem re GRATAM efficere poſſit VARIETATEM. Certe idem hoc innuere uidetur CICERO, cum in deſcriptione Iureconſulti elegantis addit: *Qui* INGENII PRAESIDIO *languentem labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore reducere, poſſit.* Vid. CICERO *de Orat. Lib. I. cap. 46.*

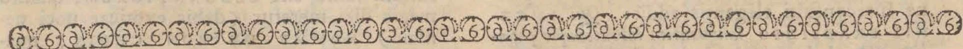
s) Quam alienum ſit AMOENIVS INGENIVM a rebus uulgaribus, eleganter, ut ſolet, exponit BALTH. GRACIAN *dans l' homme de Cour max. 22.* uerbis: *L' Erudition galante eſt la proviſion des honnetes gens. La connoiſſance de toutes les affaires du tems, les bons mots dits a propos, les façons de faire agreables, font l' homme à la mode:* et PLVS IL A DE TOVT CELA, MOINS IL TIENT DU VULGAIRE.

t) Iureconſultum hac laude notabilem Excell. EVERARDVS OTTO in *Praef. Theſ. Iur. Rom. Vol. I.* uocat TERSVM et NITIDVM. Audis uero Synonyma IVRECONSVLTI ELEGANTIORIS.

u) Scilicet, teſte IVL. CAES. SCALIGERO in *Poët. Lib. IV. Cap. I. pag. 454.* elegantia in POETA efficitur per uerborum electorum NON VVLGAREM coaptationem. Sic Iureconſultum ELEGANTIAE LAVDE ornamus, ſi NON VVLGARI MODO res electas proponat. Certe enim, ELEGANTIAM ab ELIGENDO dici, autor eſt CICERO *de Nat. Deor. Lib. II. cap. 28.* ut igitur uix fallar, ſi contendam, Iureconſultum tanto eſſe ELEGANTIOREM, quanto magis dici meretur (dabis exoticae uoci ueniam) HOMME DE BON CHOIX, qualem deſcribit BALTHASAR GRACIAN *dans l' homme de Cour, max. 51.* uerbis: LE BON CHOIX *ſuppoſe le bon gout et le bon ſens. L' eſprit et l' etude ne ſuffiſent pas, pour paſſer heureuſement la vie. Pouvoir choiſir, et choiſir le meilleur, ce ſont deux avantages, qu' a le bon gout. Pluſieurs ont un eſprit fertile et ſubtil, un ingement fort, et beaucoup de connoiſſances, aquiſes par l' etude, qui ſe perdent, quand il eſt queſtion de faire un choix C' eſt donc un des plus grands dons du ciel d' etre né* HOMME DE BON CHOIX.

nat. Quod enim quotidiana experientia docet, ea inprimis placent, mentemque ac ſenſus percellunt, quae NOVA ſunt, et RARITATE ſe commendant, tantoque magis placent, quanto ſunt RARIORA.[w] Hinc ELEGANTIOR IVRECONSVLTVS, qui totus in eo eſt, ut PLACEAT, ut DELECTET, in utroque elaborat, ut, et RERVM VARIETATE, et RERVM VARIARVM NOVITATE,[x] placeat. Tandem etiam, quod primo fere loco memorandum erat, in promendo delectandi argumento id inprimis agit, ut, quod in poëtis laudari ſolet, DVLCI VTILE MISCEAT, et, dum delectat, proſit. Certe enim, ut ille ait,[y] *niſi utile eſt, quod facimus, ſtulta eſt gloria*, et, niſi fallor, ipſum ELEGANTIAE nomen Iureconſulto elegantiori aurem uellit, eumque monet, ut VTILITATEM praeſertim reſpiciat. Etenim, quod ſapienter PLATO dixit,[z] *illud demum eſt* ELEGANS, *quod eſt* VTILE. Hinc AMOENA quidem, ſed, quae ſimul VTILITATEM ſpirent, ſectatur, ludicra uero et iocos, qui utilitatis reſpectum non habeant, a nugiuendulo potius, quam ab elegantiori, ingenio, exſpectandos, auer-

w) Hoc argumentum pereleganter tractat IO. BVRCARDVS MENCKENIVS in *Decad. Diſſ. acad. Diſſ. IV.* περὶ τȣ͂ ἀρέσκοντος, *ſiue, de eo, quod placet §. 2. pag. 125.* Addo IVL. CAES. SCALIGERVM, qui in *Libro de ſubtilitate ad Cardanum Exerc. 307. diſt. 11.* ſcribit: *At quare* DELECTANT *admirabilia? quia mouent. Cur mouent? quoniam* NOVA. Et IDEM in *Exerc. 308.* RARIORA DELECTABILIORA eſſe, ait. Ex quibus conficio, Iureconſultum, quo tractet RARIORA, tanto eſſe DELECTABILIOREM, et quo ſit delectabilior, tanto eſſe ELEGANTIOREM.

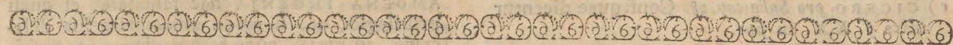
x) Apparet igitur, Iureconſultum non audire elegantiorem, niſi ſit (gallice iterum loqui liceat) HOMME DE BONNE INVENTION, de quo pariter ſcite BALTH. GRAÇIAN *Libr. cit. axiom. 283.* ait: L'INVENTION *eſt le partage des eſprits vifs, et le bon choix celui des eſprits ſolides. La premiere eſt plus rare et plus*

auersatur, et solicitius cauet, quod cauendum esse QVINTILIANVS grauiter monet,[a] *ne, dum captet* ELEGANTIAM, *uiri boni et grauis auctoritatem perdat*, probe memor, stolidum et puerile haberi, studere et laborare, ludendi gratia.[b]

VI

SI QVIS de moribus, de uirtutibus, quas morales Philosophi uocant, quaerere uelit, utrum et has ambitu suo comprehendat Iureconsulti elegantia, facili negotio res poterit componi. Dixi, studiis humanitatis, uariisque artibus, instructum esse Iureconsultum elegantem. Has uero fideliter didicisse, secundum uulgatissimum illud, emollit mores, nec feros sinit esse. Deinde, quod contendi, elegantia ipso PLACENDI DELECTANDIQVE STVDIO absoluitur. Ex quo conficio, ipsa Iureconsulti elegantis appellatione significari Iureconsultum, qui INTEGRIS etiam MORIBVS DELECTET. Recte dictitabat AEMYLIVS FERRETVS,[c] PERFECTVM IVRECONSVLTVM non esse, nisi et VIRVM BONVM. Quam

 late

estimée, attendu que beaucoup de gens ont reüssi à bien choisir, et tres-peu à bien inventer et à avoir LA PRIMAUTE' DE L'EXCELLENCE *aussi bien que celle du tems.* LA NOUVEAUTE' *est insinuante, et, si elle est heureuse, elle relève doublement ce, qui est bon. Dans les choses, où il y va de jugement, elle est dangereuse, à cause qu' elle donne dans la paradoxe; dans celles, où il ne s'agit, que de subtilité, elle est loüable: et, si la nouveauté et l'invention rencontrent bien, elles sont plausibles.*

y) PHAEDRVS *Lib. III. Fab.* 17.

z) PLATO in *Dial.* qui inscribitur *Hippias maior, siue de pulcro pag.* 331.

a) QVINTILIANVS *Instit. Orat. Lib. XI. in fine.*

b) ARISTOTELES *de moribus Lib. V. cap.* 10.

c) Vid. HELENI RIBITTI *Vitam Aem. Ferreti* in Illustr. CHRIST. GOTTL. BVDERI *Vitis ICtorum pag.* 26.

late uero pateat, quaſque uirtutes complectatur, VIRI BONI nomen, huius loci non eſt diſquirere.[d] INTEGRITATEM certe elegantiae iunctam eſſe, et ab eadem inſeparabilem, innuit TVLLIVS.[e] MODESTIAM in Iureconſulto Optimo deſiderat Ill. SCHEIDIVS.[f] Reliquas uirtutes, quae uel ex idea IVRECONSVLTI, uel ex ELEGANTIAE notione, ſponte fluunt, praetermittere uiſum eſt.

VII

HAEREO ADHVC in elegantioris ICti laude, enarraturus uitia quaedam, Iureconſultis facile familiaria, a quibus tamen elegantior tanto magis alienus eſt, aut certe alienus eſſe ſtudet,[g] quanto illa elegantiae ſunt inimiciora. Certe inimica elegantiae eſt SVPERSTITIO, et huic affine uitium, ASSENTATIO, qua utraque laborant, qui aliorum dictis ſtrenue et mordicus inhaerent, et, quic-

d) Rem diſquiſiuit, et argute ſatis expoſuit, Celeb. IO. FRID. CHRISTIVS *Noct. acad. Obſ. X.* quae inſcribitur: *Quis uir bonus dicendus, Gallis: L'honnête homme.*

e) CICERO *pro Sulla cap. 28.* Conf. quae dicentur infra *§. XX. in fine.*

f) CHRIST. LVD. SCHEIDIVS *de optima inter ICtos diſſentientes ſecta §. XIII. not. ee*, ubi excitat ANT. MATTHAEI et GODOFR. MASCOVII, *de modeſtia Iureconſultorum*, orationes academicas.

g) Si enim dicerem, ICtum elegantem a uitiis iſtis uere eſſe alienum, uerendum eſſet, ne quis ICtum meum elegantiorem, ſcommate non infelici, aut cum PLATONIS diuina republica, quae nec extitit, nec exiſtet unquam, compararet, aut diceret *un Fénix de ſa profeſſion*, qualem laudatus GRACIANVS uocat eum, qui inter excellentes excellit. Interim gaudent AMOENA INGENIA hac felicitate, et quaſi priuilegio, ut, ſi modo amoenitate ſua delectent, ad VITIA, quae forſan obrepunt, reſpicere nolimus, haec potius ipſa AMOENITATE tegantur, et ueluti praefocentur. Nemo, quod iudico, elegantius hanc rem ediſſerit, quam SPECTATOR ANGLICANVS, quem iam excitaui, *Tom. V. Diſc. VIII.* Credo, gratum Lectori fore, ſi pericopen illam, quae huc ſpectat, adſcripſerim. Ait: *Celui, qui eſt* D'UNE HUMEUR AGREABLE, *a tant de pouvoir ſur tous ceux, qu'il divertit, qu'ils ne pren-*

quicquid agant, ſaltem eo dirigunt, ut aliorum fauorem et gratiam, uel FOEDO OBSEQVIO, emercentur.[h] Hanc uero labem, cum INGENII SERVILIS ſit argumentum, auerſatur IVRECONSVLTVS ELEGANTIOR, quippe qui ſuopte, et LIBERALI, praeſtat et uiuit INGENIO. Tum, LOGOMACHIAM eſſe uitium, interpretibus legum omnino familiare,[i] neminem fere, ſi uel in arte legitima hoſpes ſit, latere poteſt. Cauet autem IVRECONSVLTVS ELEGANTIOR, ne uitii huius ſorde commaculetur. In minutiis non haeret. Suggerit ei PRAESTANS et AMOENVM INGENIVM nobiliora, quae tractet, argumenta. Odio habet conuicia, cauillationes et iurgia, quae alteram Logomachiarum claſſem abſoluunt. In animo eius, ut in muſeo, PERPETVA TRANQVILLITAS, eiurata omni aſperitate, regnat, ceu decet illum, cui cum placidiſſima Dea, Themide, cum Muſis etiam, mitiſſimis illis et

 blan-

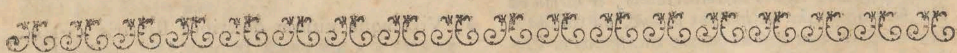
nent pas garde à ſes defauts, et qu' une certaine indolence, qui eſt inſeparable de toutes ſes actions, lui réuſſit beaucoup mieux, que la diligence et l' aſſiduité des autres, qui n' ont pas le meme talent, qu' il poſſide. Dacinthe manque de parole en toutes ſortes d' occaſions, legeres ou importantes, et lorſqu'on l' a bien drapé ſur cet indigne defaut, on conclut à la fin: Après tout c'eſt un homme CHARMANT. *Dacinthe eſt un mari bourru et incommode, mais cela n' empêche pas, que les femmes, qui le blâment là-deſſus, ne terminent leur critique en ces mots: après tout, c'eſt un homme fort* AGREABLE. *Dacinthe n'eſt rien moins qu' exact ſur le chapitre de l' honneur, de la civilité, ou de la complaiſance, mais tout cela ne merite aucune attention, car c'eſt un homme fort* DIVERTISSANT. *Lorſque cette qualité eſt accompagnée de ſentimens nobles et vertueux, il n' y a rien, qui plaiſe davantage; mais lors qu'elle eſt ſeule et qu'elle ne ſert, qu' à couvrir une foule de mauvaiſes qualitez, il n' y a perſonne, que l' on doiue éviter avec plus de ſoin, que vôtre* HOMME DE BELLE HUMEUR.

h) Vtrumque uitium deſcripſit Illuſtris AVGVSTINVS A LEYSER in binis Diſſertationibus, quarum altera, *de ſuperſtitione iuridica*, altera, *de aſſentationibus ICtorum*, inſcribitur. Superſtitionem praeſertim a IVRECONSVLTO OPTIMO alienam eſſe, contendit Excell. CHRIST. LVDOV. SCHEIDIVS *loc. cit. §. 13.*

i) Conf. Illuſtris AVGVSTINI A LEYSER Diſſ. *de Logomachiis in iure.*

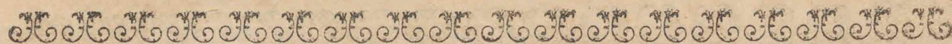
blandioribus nouem puellis, perpetuum eſt conſortium. Deinde quis eſt, ſi, uel a limine ſaltem, elegantiam ſalutauerit, qui ſuo exemplo non ſit edoctus, nullius in ſcripti lectione citius fatiſcere, ſtomachumque pati, Lectorem, quam eius, in quo ſingulae propoſitiones, uulgares etiam, et, quae neminem, niſi male ſanum, ambiguum tenent, rudi et indigeſta legum mole ſubſtruuntur, totque interpretum auctoritate muniuntur, ut integra nonnunquam pagella uenerandis quidem Cittadinorum, Rebufforum, Caballinorum, Caepollarum, Spannochiorum, Azpilcuetarum, Butrigariorum, Couarruuiarum, ceterorum, nominibus renideat, meditationem uero ſcribentis, quae aliquantam INGENII VIM arguat, aut nullam, aut certe exilem, et macilentam, oſtentet.[k] In omnia alia tranſit ELEGANTIOR IVRECONSVLTVS, qui, uti nihil non agit, ut MVLCEAT lectorem, in ciendis legibus earumque interpretibus id inprimis habet cordi, eaque agit cautione, ne nauſeet lector.[l] Tango etiam MOROSI uitium. Huic facile adſueſcunt, qui in arte ſua ad quandam laudis et famae maturitatem tenacius contendunt. Etenim multi, dum, in uolutandis ſcrutandiſque codicibus,

k) Rem eſſe faſtidii et diuidiarum plenam iſtiusmodi ſcriptorum lectioni inhaerere, fidem facit Illuſtris AVGVSTINVS A LEYSER *Medit. ad ff. Spec. 2. Med. 3.* ubi de ſe, *Legi nuper*, inquit, *non ſine taedio antiqui Doctoris Commentarios, qui nihil, quod uulgare non eſſet, continebant. Sed nihil ille ſine lege loquebatur. Multa, quae nemo unquam in dubium uocauit, breuibus uerbis proponebat, E. gr. Iudex iuſtitiam ſeruare debet; furioſus neſcit, quid agat; nemini ſuum auferri debet. At ſingulis ſententiis tot leges auctoreſque ſubiecerat, ut paginas integras compleret. Quis non uideat inutilem huiuſmodi ſolertiam.*

dicibus, diem noctemque transigunt, ita sensim obdurescunt, ut fere omnes res, quibus aluntur hominum consortia, iis sordeant; ut cultum omnem, qui uitam hominis quodammodo amoeniorem reddit, animo nouercali auersentur; ut amicorum amicarumque commercia subterfugiant, nullaque re, nisi pluteis, quibus affixi, et codicum strue, delectentur. At huius rei nihil est, quo quis ELEGANTIOREM IVRECONSVLTVM arguat. Nobili quidem flamma regitur, quae ad perennantem, et in aeuum duraturam, laudem nititur. Rerum etiam satagit, nec sudori parcens, nec oleo, ut hanc tandem metam, cursu feliciori, contingat. Sed temperat tamen laborem, et, uti nulla non re placuisse studet, ita praesertim uidet, ne quid MORVM IVCVNDITAS inde detrimenti capiat. Scite diuidit pensa. Vbi Themidis Musarumque sacra tractanda, tractat. Vbi uero Gratiis litandum, litat. In neutro uersatur cum taedio. Habeo igitur, quo accusem GVILIELMVM BVDAEVM et GVILIELMVM MARANVM, Iureconsultos, qui, si uel omni re ELEGANTES dici meruerunt,[m] certe una re elegantiam suam aliquantisper suspectam reddiderunt. Quis credat, ambos

l) Hinc IOSEPH. AVRELIVS DE IANVARIO *de Republica ICtorum pag. 182.* inter criteria elegantiae Cuiacianae refert miram, in citandis legibus auctoribusque, proprietatem.

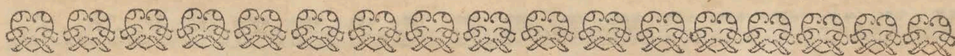
m) Vtriusque elegantia mire commendatur a scriptoribus. BVDAEVM hoc nomine laudat SCAEVOLA SAMMARTHANVS in *Elogiis Gallorum Lib. I. Elog. 2.* et praesertim LVDOVICVS REGIVS in *uita* BVDAEI, quam excerpsit PETRVS BAYLIVS *Diction. uoce: Budé.* MARANVM uero BERNARDVS MEDONIVS in *uita eius*, in Ill. BVDERI *Vitis ICtorum p. 131.*

eo die, quem totum aut thalami meditamentis, aut mulcendae iuuenculae ſponſae, ſolicitandoque fortaſſe tenellae pudori, aut oblectandis conuiuis nuptialibus, aut quae forte ſunt ſponſi munia, erogaſſe expediiſſet, eo, inquam, die, cum mortuis contubernium egiſſe, libriſque ſemiſepultos in muſeis delituiſſe, uix, hymenaeis iam circumſtrepentibus, a pluteis ſuis ſe paſſos diuelli. [n] Pignore certarem, utramque ſponſam ſponſi ſui moroſitatem muſſitaſſe, et ipſis conuiuis ELEGANTIAM utriuſque ſponſi quodammodo SVSPECTAM fuiſſe uiſam. Ego uero, ne, dum, in delineando moroſi uitio, prolixus ſum, ipſe uidear moroſus, ad alia diuerto.

VIII

ISTIS NEMPE, quas expoſui, uirtutibus, ſi quid iudico, IVRECONSVLTI ELEGANTIORIS character abſoluitur. Iam ueſtrum eſt, iudicare, an recte rem expedierim. Certe non eſt, ut cauſae meae diffidam, ueſtrumque reformidem iudicium. Dicam, quid tandem ſit, quod hanc cauſae fiduciam alat. Video, ipſas, quas

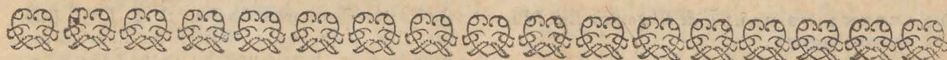
n) De BVDAEO illud memorat BAYLIVS *l. c.* Conf. Doctiſſimi Auctoris elogium BVDAEI *dans les memoires de* L'ACADEMIE ROYALE DES INSCRIPTIONS ET BELLES LETTRES *Tom. V. p. 352. Edit. Pariſ.* De MARANO MEDONIVS *loc. alleg. pag. 142.* narrat, eum *in ipſis nuptiis de ſtudio literarum, deque officio forenſi, nihil remiſiſſe, et inter teneros gratiſſimae nuptae amplexus, non minus ſolito, libris adhaeſiſſe.*

o) IO. GEORG. GRAEVIVS in *not. ad* CICERONIS *Parad. Praefat. n. 4. pag. 3820. Edit. Verburg. in 8.*

quas edifferui, uirtutes ac dotes, tanquam indubitatas ELEGANTIAE NOTAS, primo fere loco celebrari in IVRECONSVLTORVM ELEGANTIORVM elogiis, quorum fat magnam partem, eam in rem, excuffi. Producam, pace Veftra, ICtos, qui partim nupera, partim remota, partim remotiori, partim remotiffima, aetate floruere, quibus omnibus poft fata fuperftes eft LAVS ELEGANTIAE, et intelligetis, me aequum effe rei aeftimatorem, nec ex ingenio finxiffe ELEGANTIORIS IVRECONSVLTI characterem.

IX

REMOTISSIMAM AETATEM primum tango, et ex Iureconfultis, qui ueterem Romam ornauerunt, prendo, quorum elegantiam Vobis commendem. At, quid audio? Plurimos Stoicae philofophiae addictos fuiffe, euincunt multi. STOICI uero, GRAEVIO iudice,[o] funt INELEGANTES, et, fi TVLLIO[p] credamus, a DELECTANDI STVDIO, CVLTVque AMOENIORI, prorfus ALIENI. Nunc uideant, qui ICtos Romanos, magno conatu, Stoae uindicant, uideant, inquam, ne in difcrimen

p) Huc fpectant loca, in *Praef. Paradox. in init. Cato, Stoicus, eft in ea haerefi, quae nullum fequitur* FLOREM *orationis.* In *Bruto cap. 30. Stoicorum orationis genus exile, nec fatis populari affenfioni accommodatum. Ibid. cap. 31. Stoicorum adftrictior eft oratio, aliquantoque contractior, quam aures populi requirunt.* Et *de Orat. Lib. III cap. 18. Stoicorum orationis genus exile, abhorrens ab auribus uulgi, obfcurum, inane, ieiunum.*

men adducant horum elegantiam. At ſalua res eſt. Non omnes fuerunt in ea haereſi, quae FLORES et ELEGANTIAS eiuraue-rat. Non ſine re LAVRENTIVS VALLA,[q] *Legi proxime*, ait, *Digeſtorum libros, ex pleriſque ICtorum uoluminibus excerptos, et relegi, cum libenter, tum* QVADAM CVM ADMIRATIONE. *Nihil eſt, mea ſententia, quod addi adimiue poſſe uideatur, non tam eloquentiae, quam Latinitatis atque* ELEGANTIAE. Nec a VALLAE iudicio abludit GRAVINA,[r] cum de priſcis ICtis ait: *Habuerunt noſtri* MAIESTATEM *ſine luxu*, FASTVM *ſine pompa*, SPLENDOREM *ſine fuco, ſine horrore* VENVSTATEM, *ſine caligine* BREVITATEM, *ac prae caeteris melius* ELEGANTIAM *cum ſimplicitate, cum* DECORE *proprietatem, et oraculorum ſanctimoniam* BLANDA *cum perſpicuitate, coniunxerunt.*[s] Certe eminuit hac laude inter omnes PAPINIANVS. Hujus ELEGANTIAM diſerte commendant GRAVINA,[t] et DE LVDEWIG.[u] Audiatis uero, quae fuerint dotes INGENII PAPINIANEI. *Fuit Papinianus uir* INGENII SVMMI,[w] ACVTISSIMI,[x] EXCELSI,[y] *et* EXCELLENTIS.[z] INGENIVM *eius in omnibus reſponſis*,

q) LAVRENTIVS VALLA *de Elegantiis Lib. III. in prooem. pag. 79.*

r) IANVS VINCENTIVS GRAVINA *Orat. 2.*

s) Cum VALLA et GRAVINA facere uidetur GODOFR. GVIL. LEIBNITIVS, qui amico ſuo ſcribit: *Ego Digeſtorum opus, uel potius auctorum, unde excerpta ſunt, labores, admiror, nec quicquam uidi, ſiue* RATIONVM ACVMEN, *ſiue* DICENDI NERVOS, *ſpectes, quod magis accedat ad mathematicorum laudem.* Vid *Epiſt. Leibnit. Tom. I. Ep. 119. 2.* aut, ſi hic liber ad manum non ſit, fratris noſtri IO. MART. CHLADENII *Opuſc. acad. pag. 165. Theſ. 81.*

t) IAN. VINC. GRAVINA *de ortu et progreſſu Iur. Ciuil. cap. 99. p. m. 124. edit. Lipſ. an. 1708.*

u) IO. PETR. DE LVDEWIG in *Vita Iuſtiniani M. Cap. VIII. §. 53. p. 286.*

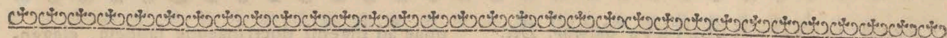

ſis, totoque genere orationis ELVCET.[a] *Non umbratilis ei animus ad iurgia et odia*,[b] et quae reliqua ſunt elogia, quae iam praetermitto.[c] Tum prodeat MVCIVS SCAEVOLA, TVLLIO teſte,[d] ELEGANTISSIMVS. Cedo uero, TVLLI, ELEGANTIAE cauſas. *Iuris ciuilis*, ille ait,[e] *magnus uſus, et apud Scaeuolam, et apud multos: ars in hoc uno, quod nunquam effeciſſet ipſius iuris ſcientia, niſi eam praeterea didiciſſet artem, quae doceret rem uniuerſam tribuere in partes, latentem explicare definiendo, ambigua primum uidere. Hic enim attulit hanc artem omnium artium maximam, quaſi lucem ad ea, quae confuſe ab aliis aut reſpondebantur, aut agebantur.* Et clarius alibi:[f] *Cepi uoluptatem, tam* ORNATVM *uirum, tamque* EXCELLENS INGENIVM, *fuiſſe in noſtra republica.*

X

A IVRECONSVLTIS Romanis ad eos diuertor, quos ſemibarbara illa aetas tulit. An uero, ut laudem eorum ELEGANTIAM? Laudare uetat PHILELPHI dica, quam laudatoribus

 eorun-

w) *L. XIV. C. de ſentent. et interloc. et L. I. §. 6. C. de fideicomm.*

x) *L. XXX. C. de fideicomm.*

y) *L. VI. §. 1. C. de inſtit. et ſubſtit.*

z) *L. un. Cod. Theod. de Reſponſ. Prud.*

a) IAN. VINC. GRAVINA *loc. cit.*

b) IO. PETR. DE LVDEWIG *loc. cit.*

c) Haec qui legere uelit, adeat ſcriptores, quos magno ſtudio collegit Cleb. GOTTL. AVG. IENICHEN *in not. ad* IO. SAM. BRVNQVELLI *Tract. de retractationibus ICtorum pag.* 23.

d) CICERO in *Bruto cap.* 40.

e) IDEM *ibid. cap.* 41.

f) IDEM *ibid. cap.* 40.

eorundem impingit. Grauem ille ſcribit ſatyram, cuius partem recitabo: [g]

Sunt Latio geniti de ſanguine, fama
Inſignes et laude, uiri, uelut Aelius atque
Caecilius fratres, Tubero Brutuſque Catoque
Sulpiciuſque grauis - Hoſce, Georgi,
Hos ſi forte uiros cupias cognoſcere, laudem
Ipſe equidem. Verum, ſi quos perdiſcere uulgo
Contendunt hebetes ſtolidae ruditatis alumni,
Damno. Nec inſanam nequeo iam dicere mentem.
Angelus et Baldus cumque iis Accurſius, Azo,
Dinus, et iis ſimiles, FVGIENDI, PESTIS VT ATRA,
SVNT TIBI. *Si ſapias,* HOMINES *fuge doctus* INEPTOS,
Hos tu iure etenim CONSVLTOS *forte uocaris,*
Quos ego iure putem CONSTVLTOS *nempe uocandos,*
Et rabulas, qui nil aliud, niſi uendere nugas,
Edidicere. Nihil rerum nouere bonarum.

Quid

* *

g) FRANCISCVS PHILELPHVS *Satyrar. Dec. II. Hecat. 2. n. 41.*

*) Elegantiſſimum uoco PHILELPHVM, et recte. Eius enim ingenii amoenitatem, iudicii acrimoniam, politiorum literarum cognitionem minime uulgarem, et, quae cetera elegantiae ſunt argumenta, altius commendat, ANTONIO LANCELOTO interprete, ACADEMIA REGIA PARISINA, cui ab ELEGANTIORIBVS LITERIS nomen eſt. Quis uero ulla in re, quae ad ingenii doctrinaeque laudem, elegantiam, ſpectet, iſtos recuſauerit iudices, quorum elegantiam et MAXIMVS REX in pretio habet, et uniuerſus, qua patet, orbis literarius ſuſpicit. Si Tibi, Lector, elegantia cordi, euolue *Les Memoires de* L'ACADEMIE ROYALE DES INSCRIPTIONS ET BELLES LETTRES *Tom. X. pag. 691. Edit. Pariſ.*

h) Conqueritur certe ANDR. ALCIATVS in *Praefat. Libri de Verbor. Signif. pag. 4.* Accur-

Quid ergo, cum laudare nefas uideatur, an, praeeunte elegantiſſimo PHILELPHO,* uituperem? Nec hac uia tutus ambularem. Erciſcundum doctorem ago in hoc argumento. Peſſimo ſeculi genio, non ipſorum uitio, tribuo, quod artes ingenuas et ſtudia, quae INGENII AMOENITATEM operantur, ELEGANTIORA, in iis deſideremus.[h] *Satis excuſati ſunt*, quod ait CHRISTIANVS THOMASIVS,[i] *barbarie ſuorum temporum, quibus* ELEGANTIORA STVDIA *cum hiſtoria omni ignorabantur.* Deinde non eſt, ut reprehendamus, ut potius miremur, improbum laborem, quo in arte legitima plurimi fuere uerſati. Nemo meam in rem conuenientius ſenſit et ſcripſit, quam BYNCKERSHOEKIVS,[k] qui, *priſca gens*, inquit, *Doctorum, ſi uerum amamus, in eruendis, pertinaci ſtudio, legum ſenſibus, plus praeſtitit, quam noſtri uel praeteriti ſeculi homines. Liquet id ex Accurſio, Bartolo, Baldo, et qui porro Sancti Patres in Iuriſprudentia habentur. Quae in his damnamus, fere* SECVLI VITIA SVNT. *Ceterum antiquos illos magiſtros habeamus ſuo loco et pretio, et ſciamus, nouos, etiam praecipuae dignationis, ſaepe docere,*

quae

* *

ſium, Bartolum, et id genus alios, ne ſummis quidem labris artes attigiſſe. Azoni praeſertim, ut reliquam turbam omittam, uitio vertit GVIDO PANZIROLLVS *de Clar. Leg. Interpr. Lib. II cap. 1.* quod in artibus liberalibus parum profeciſſet. Interim huic ipſi Azoni, licet ab elegantia fuerit alieniſſimus, haec gloria manet, ad eius nominis celebritatem, decem, ſi credere fas, auditorum millia confluxiſſe, eumque INGENII LVMEN uocatum fuiſſe, cuius rei teſtis eſt PANZIROLLVS *loc. cit. cap. 25.* Hanc tamen famam et laudem, Accurſii exemplo, uulgi magis ſtupori, quam meritis et uirtutibus, tribuere uidetur IOSEPH. AVREL. DE IANVARIO *in Republica ICtorum pag. 141. Edit. Menckenianae.*

i) CHRISTIAN. THOMASIVS in *Diſſ. praelim.* CAR. SIGONII *Libris de ant. Iur. Pop. Rom. praemiſſa*, *§. 22.*

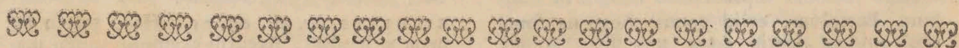
k) CORN. VAN BYNCKERSHOEK in *Praefat. Obſeru. Iur. Rom. pag. 2. Edit. Heineccianae.*

quae ab iis didicerunt. ELEGANTIORES LITERAS attulit POSTERIOR AETAS. Ad hanc igitur aetatem, tanquam in campum amoeniorem, descendo.

XI

HVNC VBI campum perambulo, obuius primum est IACOBVS CVIACIVS, primarium illud, si ingenii laudem spectes, Galliae quondam ornamentum, Iureconsultus, omnium, Vestro etiam, consensu ELEGANTIOR dicendus, imo dictus a multis. Attendite uero, quanam inprimis dote ad hanc laudem penetrauerit; Certe non alia, quam SVBTILI, AMOENO, et DELECTABILI, INGENIO, quod ubique, siue doceret, siue scriberet, ostendit, et in quo laudando mire decertant scriptores. Alius enim fidem facit,[l] indefessum laborem in eo cum MAGNA INGENII VI amice coniurasse. Alius,[m] naturam ei PRAECELSVM ac plane COELESTE INGENIVM concessisse, CVIVS VNIVS OPE, nec ullis praeterea magistris adiutus, supremum illum eruditionis gradum attigerit. Alius laudat,[n] eum docuisse VNVM OMNIA,

l) FRANC. BROEVS in *Hist. Iur. Chronol.* apud FRID. IACOB. LEIKHERVM *de uitis clariss. ICtorum pag. 265.*

m) SCAEVOLA SAMMARTHANVS *Elog. Gallorum Lib. IV. Elog. 5. p. m. 199.*

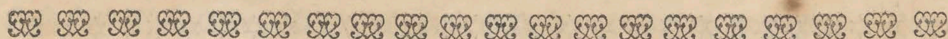
n) IANVS VINCENT. GRAVINA *Orig. Iur. Ciu. Lib. I. §. 18. pag. 102.*

o) CVNRADVS RITTERSHVSIVS in *uita Saluiani*, operibus eius praemissa *pag. II.* et Celeb. FRANC. CAROL. CONRADI in *Praef. ad* GOTHOFREDI *Opusc. p. 4.* Adde *Les Memoires pour servir à l'histoire des hommes illustres*

OMNIA, et SEMPER SVA; quo elogio comprobatur, doctrinam Cuiacianam, et RERVM VARIETATE, et NOVITATE, commendabilem fuiſſe. Alii [o] inde, quod docendo ſcribendoque DELECTARET, et artem ſuam, INGENIO AMOENITATES SVGGERENTE, AMOENIOREM redderet, SOLEM IVRISPRVDENTIAE, SOLVM IVRECONSVLTVM, appellarunt. Alius [p] MARGARITAM ICTORVM, alius [q] AQVILAM dixit, ob EXCELSVM INGENIVM. Vix quiſquam uero AMOENITATEM, quae regnat in ſcriptis Cuiacianis, melius expreſſit, quam IOANNES AVEZANVS, Aurelianenſium Anteceſſor, qui de CVIACIO, *hunc nunquam legeris*, inquit, [r] *ſine fructu, et quo ſaepius legas, plus auferas; Continua* FERTILITAS *eſt. Quicquid legitur in eius libris,* NITET *quidem et* FVLGET *in cortice, ſed* DVLCIVS *in medulla eſt, indeque fit, ut omnes candidi et aequi ingeniorum aeſtimatores eruditionem eius extollant et ſuſcipiant,* INGENII *illius* MONVMENTA *et labores, in ſeculi gloriam et reipublicae utilitatem emenſos, laudent.* Haec ad CVIACII elegantiam. Eccur uero ANDREAM ALCIATVM elegantioribus accenſent? Cauſas dabit VLRICVS HVBERVS: [s] *Ad ſcripta* ALCIATI,

 ſi ab

dans la Republique des Lettres Tom. VII. pag. 167. uerbis: *on l'a appellé le* JURISCONSULTE PAR EXCELLENCE.

p) IOSEPHVS SCALIGER in *Scaligerianis.*

q) Excell. EVERARDVS OTTO in *Praefat. Comment. Inſtitut. pag. 18.*

r) IOANNES D'AVEZAN in *Vita* IANI A COSTA in Illuſtr. CHRIST. GOTTL. BVDERI *Vitis ICtorum pag. 179.*

s) VLR. HVBERVS in *Orat. de literis human. cum Iuriſprud. coniungendis pag. 296. in ſelect. opuſc.* BVDERI.

ſi ab Accurſianis et Bartoliſtis tranſeatis, non aliter uobiſcum agi putabitis, quam ſi e domo, ſitu et aranearum telis obſita, in AEDES PVLCHERRIMAS, *et* ARGENTO AVREAQVE SVPELLECTILE RENIDENTES, *aſcendatis. Quae* AMOENITAS ET INCREDIBILIS DELECTATIO, *praeter* VTILITATIS *reſpectum, uos inuitabit.* At audio, AEMYLIVM FERRETVM Alciato laude parem uideri IVLIO RONDELINO,[t] eiuſdemque doctrinas ELEGANTIORES commendari ab Illuſtri BVDERO.[u] Quid eſt uero, quod mouerit utrumque? *Fuit* FERRETVS INGENIO VEHEMENTISSIMO *et* PERSPICACISSIMO, *iudicio acerrimo, lingua diſertiſſima, omnibus artibus libero dignis inſtructiſſimus.* RAPIEBAT AVDIENTIVM ANIMOS, *tum* AVCVMINE *et interpretandi ſubtilitate, tum diſſerendi copia, docendi peritia, dicendi ſine affectatione,* FACVNDIA INCREDIBILI. *Fuit* NATVRAE *quoddam* MIRACVLVM.[w] *De* REBVS IVCVNDIS *plerumque ſermonem faciebat, de ſeriis fere ſemper* APPOSITE, *ſapienterque diſputabat, ex quarum auditione non ſolum prudentior, ſed etiam melior, redibat, quam acceſſerat, qui eum loquentem audiuerat;*[x] et quae ſunt reliqua teſtimonia, tum ad eius modeſtiam et ceteras animi dotes,

✡ ✡

t) IVLIVS RONDELINVS in *Praef. Libris Dictatorum ſeu Praelect in ff.* FERRETI *praemiſſa*, uerbis: *Noſtra uero aetas, poſt Iuſtinianum feliciſſima, duos tulit, quibus, nec uoluntas, nec facultas, reſtaurandae Iuriſprudentiae defuit,* AEMYLIVM *ſcilicet* FERRETVM *et* ANDREAM ALCIATVM, *a quibus magis* RECREATA *haec noſtra ſtudia, quam ab aliis affecta, fuerint, indico.*

u) CHRIST. GOTTL BVDERVS in *Notis ad* HELENI RIBITTI *Vitam* FERRETI *pag. 21.*

w) HELENVS RIBITTVS in *Vita* FERRETI *pag. 19. et 26. edit.* BVDERI. Merito igitur inter illuſtres in republica literaria perſonas FERRETVM referunt *les Memoires pour ſervir à*

dotes, tum ad cultum liberaliorem et mores iucundos, ſpectantia, ex quorum mole unicum ſaltem tango, nimirum Diſtichon elegantiſſimum, quod imagini FERRETI adſcripſit PETRVS PROMACHVS, cuius luſus ſatis prodit, AMOENISSIMIS et BLANDIS MORIBVS inſtructum fuiſſe FERRETVM. Sic habet Diſtichon: [y]

Γνήσιον Ἀιμυλίου Φερρεττοῦ εἰκόνα ὄπτῃ.
Ἐικὼν μὲν σιγᾷ, ἀιμύλος [z] ἀλλ' ὅδ' ἔ.

Natiuam Aemylii Ferreti hic icona cernis.
Muta quidem eſt icon, HAEMYLVS *aſt is erat.*

XII

NE BIOGRAPHOS omnes compilaſſe uidear, nonniſi duos adhuc producam Iureconſultos, quibus ELEGANTIAE LAVDEM nemo non impertit, niſi, quem tangat liuor. Alter eſt AEGIDIVS MENAGIVS, ingenioſiſſimus ille AMOENITATVM architectus. Elegantiae uero cauſas exponam elegantiſſimi laudatoris eius uerbis: [a] *Fuit* AMOENI VIR INGENII, *qui* VENVSTATEM

et

✡ ✡

l'hiſtoire des hommes illuſtres dans la Republique des Lettres Tom. V. pag. 13.

x) STEPHANVS BADEREVS in *Praefat. in Libros Dictatorum operibus eius praemiſſa.*

y) Adſcriptum illud legitur effigiei FERRETI, quae operibus eius praemiſſa eſt.

z) Ἀιμύλος Graecis eſt blandus, feſtiuus, lepidus, AMOENVS et DELECTABILIS.

a) IO. GVIL. HOFFMANNVS in *Praefat. ad* AEGIDII MENAGII *Amoenit. Iuris p. 1. et 7.* Conf. de laudibus Menagii PETRVM BAYLIVM *Diction uoce: Menage.*

et LEPORES, *quicquid ſcriberet, ſectabatur, et ab hominibus ſuorum temporum, quod in uariis linguis et ſcientiis* IVCVNDVS *eſſet, plurium fluuiorum cygnus dici meruit, qui in omnibus, quas amabat, diſciplinis, ubiuis* RENIDERE, *imo in uniuerſum in omnibus ſuis dictis et factis* IVCVNDVS *eſſe uoluit.* [b] Aetate Menagium ſequitur, elegantiae uero laude ei non cedit, CORNELIVS VAN BYNCKERSHOEK, quem literae elegantiores, et elegantior Iuriſprudentia, nunc lugent acerbius. In hoc laudatiſſimus quidam ICtus [c] laudat INGENIVM SOLERS et incredibilem, quo omnia ſua condire ſoleat, CVLTVM ORATIONIS; laudat etiam, in ſcriptis eius nihil lectori ſeſe offerre, niſi quod EXQVISITVM et ELEGANS, nihil, quod iam ab aliis dictum obſeruatumque. Ipſe BYNCKERSHOEKIVS alicubi de ſe ſcribit, [d] *nihil ſe data opera ſcripſiſſe, quod ante eum occupauerit alius.* Si deſideretis AMOENITATEM, hanc quoque ſectatus eſt BYNCKERSHOEKIVS. Ipſe ait: [e] *Tunc otio recte uti mihi uideor, cum in haec* AMOENIORA *diuerto, tunc animum, forenſi opera feſſum,* OBLECTARE *et reficere, quum his blanditiis murmura fori commuto.* Et alibi: [f] *Nunc difficiliora, nunc* AMOENIORA, *ſelegi,* GRATA VARIETATE, manifeſtiſſimo indicio, eum nec AMOENITATI-

BVS

b) Audias ipſum MENAGIVM: *Inſcripſimus eas* AMOENITATES IVRIS, *inſcriptione noua et* ELEGANTI. *Sed et materiae* AMOENITATE *iuuenes foro mancipatos* ALLICIENDO, *ac, ueluti quodam* IVCVNDIORIS DISCIPLINAE *lacte, paſcendo, paulatim reducere uoluimus ad ſtudium paene deſertae ciuilis ſapientiae.* Sic ille ſcribit in *Epiſtola ad* LVDOVICVM NVBLAEVM, *Amoenitatibus praemiſſa pag. 6. edit. Hoffmannianae.*

BVS nec DELECTANDI STVDIO fuiſſe inimicum. Iam temporum ordo, quem hactenus ſecutus ſum, poſcere uidetur, ut ex Iureconſultis, quorum ELEGANTIA hoc, quo uiuimus, ſeculum etiamnunc ornat, excitem, uel duos, ut eorundem quoque exemplo meam corroborem doctrinam. Sed has partes nolo attingere. Difficile eſt, et omnino anceps, argumentum, laudare uiuentem. Siquidem in illud diſcrimen facile adducitur laudator, ut aut minus dixiſſe, aut, ſi uera dicat, aſſentari, uideatur. Ego uero neutrum. Nam minus dixiſſe, et laudi alicuius detraxiſſe quicquam, per Deum, nollem. Sed nollem etiam aſſentator uideri. Ab hoc enim ſtudio genii mei ſimplicitas ſemper fuit aliena.

XIII

VIDETIS VERO, cui fini iſta paulo copioſius ediſſeruerim, nempe, ut aliquantulum illuſtrarem IVRECONSVLTI ELEGANTIORIS, quam dedi, deſcriptionem. Hunc uero deſcripſi, ut facilis eſſet tranſitus ad IVRISPRVDENTIAM ELEGANTIOREM, cuius, niſi fallor, expectatis definitionem. Non inepte forſitan

c) IO. GOTTL. HEINECCIVS in *Praefat. ad* CORN. VAN BYNCKERSHOEK *Obſeruat. Iuris Rom. in init.*

d) CORN. VAN BYNCKERSHOEK in *Praef. Tom. I. Obſeru. Iur. Rom. pag. 11. edit. Heineccianae.*

e) IDEM *ibidem pag. 9.*

f) IDEM *ibidem.*

ELEGANTIOREM IVRISPRVDENTIAM dicerem, quam profitetur Iureconſultus elegantior. Sed aliud quid agitat animus. Frequenter dicimus in ſcholis noſtris Iuriſprudentiam PERFECTAM, SOLIDAM, MASCVLAM. Crediderim uero, pro Synonymis plane has uoces haberi non poſſe, ſed, ſi rem curatius dimetiamur, diuerſiſſimam eſſe earum uim et poteſtatem. Sic igitur concipienda uidetur finitio, ut appareat, quid ELEGANTIOR Iuriſprudentia differat a MASCVLA, quid a SOLIDA et PERFECTA. Mihi quidem res ita uidetur expedienda. PERFECTA et SOLIDA, quibus uocibus uere ſynonymice utimur, dicitur Iuriſprudentia, quae PARTIBVS ſuis ESSENTIALIBVS conſtat, et cui nihil deeſt, quod ad inſtruendum iuriſprudentiae fundum NECESSARIO pertineat. Iam, ſi intra hos fines et cancellos ſubſiſtat Iuriſprudentia, nec aliud quidpiam adſciſcat, quod ad ORNATVM, et ad DELECTATIONEM faciat, SOLIDA quidem et PERFECTA manet, ſed in ſpecie MASCVLAE nomen tuetur.[g] Si uero PRAETER NECESSARIAS PARTES ea quoque ſectetur, quae ad ORNATVM

et

g) Maxime in rem meam faciunt uerba CORNELII VAN BYNCKERSHOEK in *Praef. Obſeruat. Iur. Rom. pag. 2. ut* MASCVLA *et* SOLIDA *ſit, ne putemus ſufficere, ſumma legum capita nouiſſe, niſi* EX ASSE *ſimus ICti, et omnes boni interpretis partes expleamus. Priſca gens doctorum in eruendis legum ſenſibus plus praeſtitit, quam noſtri uel praeteriti ſeculi homines. Liquet id ex Accurſio, Bartolo - - Poſterior aetas attulit elegantiores literas.* Adderem ego: et ELEGANTIORES IVRECONSVLTOS.

h) Hoc MASCVLAM inter et ELEGANTIOREM Iuriſprudentiam diſcrimen animo agitaſſe uidetur IVLIVS RONDELINVS, ubi in *Praef. Libris Dictatorum praemiſſa*, ſcripſit: *Ab* AEMYLIO FERRETO, *et* ANDREA ALCIATO, (quorum elegantiam laudaui antea) *magis* RECREATA *haec noſtra ſtudia, quam ab aliis affecta, fuerunt. Hi principali ſtudio iuriſprudentiae incubuerunt, ex ingenuis tamen artibus nullam praetermiſerunt - - ut nouum non ſit, ſi ex multa eruditione, ex pluribus artibus, ex longo uſu et experien-*

et DELECTATIONEM pertinent, ſi DVLCE quid et AMOENVM admixtum habeat, SOLIDA etiam et PERFECTA erit, at in ſpecie ELEGANTIOR dicetur.[h] Ex quo apparet, PERFECTAM SOLIDAMQVE Iuriſprudentiam GENERIS uicem ſuſtinere, et duas ueluti SPECIES eius eſſe MASCVLAM et ELEGANTIOREM. Clarior fiet haec doctrina, ſi exemplo eam illuſtrauero. Prodeat iterum M. CATO. Hunc TVLLIVS[i] iuris ciuilis omnium peritiſſimum uocat, ut igitur SOLIDAE quidem PERFECTAEque iuriſprudentiae laudem procul dubio mereatur. Vtrum uero MASCVLAM, an ELEGANTIOREM, recte dixerim iuriſprudentiam, quae in eo fuit conſpicua, facile diiudicabitis, ſi uerbis VLRICI HVBERI[k] effinxero illius imaginem: *Nihil M. Cato* OSTENTATIONIS, *nihil* VOLVPTATIS, *et uix quicquam* ORNATVS *cauſa, affectabat. Vir antiquae ſeueritatis, ab omni* NOVITATE, ELEGANTIA, CVLTVQVE AMOENIORI, *paene moroſe* ALIENVS. Iam intelligitis, MASCVLAE quidem Iuriſprudentiae, non uero ELEGANTIORIS, laudem Catoni tribuendam eſſe.[l] Scilicet ipſi

tia, uaria lectione, admirabilis quaedam prudentia in eis exuberet, quam omnes in ICto deſiderant. Hi ſunt locupletes et beati, qui non eo ſolum teguntur tecto, quod uentos imbreſque arceat, ſed quod VISVM *etiam* OCVLOSQVE DELECTET. *Nec ea inſtructi ſunt ſupellectile, quae* NECESSARIIS VSIBVS *ſufficiat, ſed in apparatu habent et* AVRVM *et* GEMMAS, *quas ſumere in manus, aut ſaepius inſpicere poſſint.* Quem locum adſcripſiſſe eo minus poenitet, quanto ille magis cum ad huius §. tum ad eorum, quae ſupra expoſui, illuſtrationem ſpectat.

i) CICERO *de Orat. Lib. I. cap. 37.*

k) VLRICVS HVBERVS in *Orat. de lit. human. cum iuriſprud. coniungendis p. 283. edit. Illuſtr.* BVDERI.

l) Aliud Exemplum ICti, in quo MASCVLAM fortaſſe, non tamen ELEGANTIOREM, laudares iuriſprudentiam, inueni in AMMIANO

PERFECTIONIS GRADVS [m] MASCVLAE et ELEGANTIORIS Iuriſprudentiae uocibus ſignificantur, et PERFECTVS quidem Iureconſultus dicitur, qui MASCVLAM, [n] PERFECTIOR tamen, qui ELEGANTIOREM, profitetur. Certe ad hos gradus reſpicere uidetur ANTONIVS MVRETVS, cum de ſe ipſo narrat, [o] *ſe primum foro deſtinatum, magnoque paratu ad id inſtructum, fuiſſe, forte tamen ſubito in* ELEGANTIORVM IVRECONSVLTORVM, *Budaei, Alciati, aliorum, ſcripta, incidiſſe, et exinde ſe ad literas graecas latinaſque conuertiſſe, et inde omnia collegiſſe, quibus Iuriſprudentia* INSTRVCTIOR ET ORNATIOR *fieri poſſe uideretur.* His enim uerbis innuit, ſe non ad MASCVLAM ſaltem, ſed, ALCIATI, BVDAEI, elegantiorum ICtorum, exemplo, ad ORNATIOREM etiam, hoc eſt, ELEGANTIOREM Iuriſprudentiam contendiſſe. [p] INSTRVCTIOR nimirum et SINE ORNATV eſſe poteſt. Si tamen ORNATVS accedat, ELEGANTIOR efficitur. [q] Sane huic argu-

MARCELLINO *Lib. XIV. cap. 16. pag. 19. edit.* HADRIANI VALESII. Ait MARCELLINVS de ORFITO: *Erat uir prudens, et forenſium negotiorum oppido gnarus, ſed* SPLENDORE LIBERALIVM DOCTRINARVM *minus, quam nobilem decuerat, inſtitutus.* In ELEGANTIORI uero ICto laudamus illum SPLENDOREM.

m) Confer *§. XVIII. not. o.*

n) Rem aliquam PERFECTAM eſſe poſſe SINE ELEGANTIA, auctor eſt CICERO *de finibus Lib. II. cap. 9.* cum, de Philoſophia EPICVRI diſſerens, ait: *Rem ipſam* PROBO, ELEGANTIAM DESIDERO. Recte quis idem hoc dixerit de MASCVLA iuriſprudentia.

o) ANTONIVS MVRETVS *Volum. I. Orat. XV. pag. 142.*

p) Merito igitur MVRETI ELEGANTIAM commendat IOSEPH. AVREL. DE IANVARIO in *Republica ICtorum pag. 249. Edit. Menckenianae.*

q) Cum igitur ELEGANTIOR Iuriſprudentia ORNATVM et FLORES ſectetur, non incommode eam, alia uoce, dixero IVRISPRVDEN-

argumento accommodatiſſimum uidetur, quod SENECA*) definiat, dari artes alias, quae uitam INSTRVANT, alias, quae ORNENT. Quid uero, ſi ego praeſtarem, eſſe in arte noſtra, in Iuriſprudentia, et, quae INSTRVANT IVRECONSVLTVM, et, quae ORNENT. MASCVLAE Iuriſprudentiae ea laus eſt, quod ſit INSTRVCTA. At ELEGANTIOREM laudamus, tum, quod INSTRVCTA ſit, tum, quod ORNATA.

XIV

TAM SPECIOSA, tamque elegans, cum ſit ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE facies, mirum certe uidetur, quod plures illa experiatur oſores ſui, quam amatores. Fere commune eſt, teſte celeberrimo EVERARDO OTTONE,[r] ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE FASTIDIVM. Nec eſt, ut huius ſaltem ſeculi genium accuſem. Iſta iam aetas, quae BVDAEOS, CVIA-

 CIOS,

TIAM FLORIDAM, ſignificatu quidem, in ſtyli doctrina et arte poëtica, recepto. Scilicet FLORIDVM dicendi genus differt a PLENO. PLENVM uocant, cui nihil deſit, quod deſideretur. FLORIDVM uero dicunt, eſſe ipſum plenum, ſed cui addatur aliquid, quod ſine iactura deduci queat, hoc autem, quod addatur, AMOENVM eſſe, et facere AD DELECTATIONEM. Verbis nempe utor IVLII CAESARIS SCALIGERI *Poëtic. Lib. IV. cap. 8. et 9.* Vtrique uero termino nihil magis reſpondet, quam MASCVLVM et ELEGANS, adeo ut MASCVLAM iuriſprudentiam non inepte PLENAM, et ELEGANTIOREM haud incommode FLORIDAM appellauerim. In illa nimirum nihil deeſt, QVOD DESIDERETVR. Haec uero, praeter ea, quae deſiderantur, ea etiam complectitur, QVAE AMOENA SVNT ET AD DELECTATIONEM FACIVNT, quaeque adeo ſine iactura deduci poſſunt. FLORIDA uero iuriſprudentia *infra §. XIX. in fine* audiet et FLORENS.

*) SENECA *de Conſolat. ad Marciam cap. XVIII.*

r) EVERARDVS OTTO in *Praefat. Volum. I Theſauri Iuris Rom.*

CIOS, ALCIATOS, tulit, hac laborauit labe. Deſpicatui habebantur INGENIA, quae doctrinas iſtorum ICtorum imbiberant. Nouam, et barbaram ſatis, uocem inueniebant barbara iſtius ſeculi ingenia, qua ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE SECTATORES inſignirent. HVMANISTAS ſcommatice appellabant.[s] Idem hoc uitium ſuperiori ſeculo nimium quantum adhaeſiſſe, pluribus conſtat ex documentis. Scilicet populare erat, politiores et elegantiores literas ſtomachari. Audiatis Rhetorem diſertiſſimum, OCTAVIVM FERRARIVM, eam in rem elegantiſſime diſſerentem.[t] *Literas elegantiores*, ille inquit, *non inutiles modo, ſed uiro honeſto ac nobili plane indecoras, peruerſa perſuaſione, cum ſupercilio, pronunciant, atque, ſi Deo placet, infra Grammaticorum ſubſellia detrudunt, et, cum ipſi literarum nihil ſciant, literati ac doctoris nomen ad contumeliam trahunt, quaſi literas ignorare, ea demum nobilitatis nota et argumentum ſit. Nec politiores modo literas ac ſtudiorum amoenitatem deſpicatui habent, ſed, quicquid uſquam artium ac diſciplinarum, queis uita conſtat, rem plebeiam ac ſordidam et generoſo homine indignam praedicant, nec in ordinem modo redigunt, ſed prope inter mechanicas connumerant.* Haec

s) IO. GOTTL. HEINECCIVS in *Praef. Antiquit. Iuris Rom. pag. 5.*

t) OCTAVIVS FERRARIVS in *Cecrop. ſiue de uera nobilitate pag. m. 482. edit. Fabricianae.* Repete ſimul FERRARII Locum, quem *ſupra* §. *III. not. w.* adſcripſi.

u) Ego certe, uel maxima mea iniuria, huius rei experimentum aliquando cepi. Narrabo fabulam, etiamſi memoriam eius aegre repetam. Typis deſcribi curo ſcriptum meum de SCto tacito, quod, quanto magis ab elegantiae laude abeſt, tanto nauius in eruendo nobili iſto antiquitatis cimelio elaborat. Typis deſcriptum

Haec FERRARII querela ad ſuperius ſpectat ſeculum. Quid uero de noſtro dicam. An contendam, melius nunc agi de ELEGANTIA et ELEGANTIAE SECTATORIBVS, quam actum quondam? Ipſi Vos, ſi placet, eſtote iudices. Recordemini, quoties Vos, uel cum taedio, audiueritis, ſtudia amoeniora et literas politiores, et reliquum ELEGANTIAE PARATVM, aliis, imo, quod meminiſſe animus horret, aliquando ipſis artis noſtrae myſtis, audire pigmenta et offucias meras, aliis grammaticam ſupellectilem, aliis literas, quae in pompam ſaltem addiſcantur,[u] et quae reliqua ſunt conuicia. Quicquid illi uero conuicientur, nihil elegantioris iuriſprudentiae dignationi detrahent. Ipſa illa conuicia manifeſtiſſimum indicium faciunt, eos ELEGANTIORVM SCIENTIARVM DELICIAS nunquam deguſtaſſe, ſed ex ſolo fortaſſe lucro dignitatem artium aeſtimare ſolitos, adeoque ſuſpectos, in hac cauſa, iudices eſſe. Stat VALLAE ſententia, cuius auctoritate me tueor in hac arena, SINE ELEGANTIA COECAM eſſe et ILLIBERALEM IVRIS CIVILIS DOCTRINAM.[w] An igitur fallar, ſi, ex VALLAE ſententia, iuriſprudentiam, elegantiae prorſus expertem et inimicam, COECAM

dixerim

diuulgo. Offero omnibus, qui mihi et qualibuſcunque ſtudiis meis bene cupere uidentur. Offero etiam ſubſellii non infimi uiro, ueniamque tenui opellae rogo. Ille uero grauiter, ſibi, inquit, uideri, antiquitatis quandam partem a me pertractari. Eſſe illum ſeculi genium, ut ſpiret ubique, et facile nos delectet, *der gelehrte Wind.* Quid ego contra ad haec, niſi domuitionem maturare, et grauiter indolere, quod iſte mihi contingeret laudator.

w) LAVRENTIVS VALLA *de Elegantiis Lib. III. in prooem. pag.* 79.

dixerim et ILLIBERALEM, maxime, cum, ex mente TVLLII,[x] artes elegantes illiberalibus opponantur? An fallar, ſi eam dixerim POPVLAREM VVLGAREMque? Elegantioribus enim popularia et uulgaria opponit CICERO.[y] An fallar, ſi PLEBEIAM et meretricis uiliſſimae inſtar proſtantem? Sic enim non nemo[z] uocat iuriſprudentiam, quae ea negligit, quae ſcire iuuat. Atqui iuuat ſcire et ea, quae ad MAIESTATEM, ad ORNATVM SPLENDOREMque, hoc eſt, ad ELEGANTIAM, artis noſtrae ſpectant. An, ſi QVAESTVARIAM uel MERITORIAM, ſi quidem, praeter lucri famem et quaeſtum, nihil ſpiret, quod ad INGENII CVLTVM LAVDEMque pertineat. Meritoriae uero artes et quaeſtuariae ſunt, quae ad aes exeunt,[a] uentremque ſolum paſcunt, et ingenium detinent magis, quam praeparant,[b] easdemque opponimus liberalibus et elegantioribus, hoc eſt, iis, quae ingenium magis paſcunt, quam uentrem. Rectiſſime igitur, ſi quid iudico, BALDVINVS,[c] BONI IVRECONSVLTI *linguam non eſſe* MERITORIAM, contendit; Quid ſi ego adderem, nec MERITORIVM eſſe BONI IVRECONSVLTI INGENIVM?

XV

x) CICERO *de finibus Lib: III. cap. 2. init.*

y) CICERO *de finibus Lib. IV. cap. 10.* Et in *Bruto cap. 76.*

z) Celeb. IO. VLRICVS CRAMERVS *de ICto inuentore pag. 23.*

a) Memorabilis eſt locus SENECAE in *Epiſtola LXXXVIII. De liberalibus ſtudiis quid ſentiam, ſcire deſideras. Nullum ſuſpicio, nullum in bonis numero, quod* AD AES EXIT. MERITORIA ARTIFICIA *ſunt hactenus utilia, ſi* PRAEPARANT INGENIA, *non detinent.*

X V

QVID ERGO? an nobilissimo causas orantium ordini hoc nomine impingemus dicam? An, ELEGANTIAM ab ADVOCATI nomine plane abhorrere, contendemus? Deus aliam mentem. Nihil ordinis huius dignationi detractum uelim. IMPERATORVM est auctoritas, quae, detraxisse quicquam, uetat.[d] Potius auctor forem, non aptius esse, ad ostentandam INGENII VIM, promerendamque ELEGANTIAE LAVDEM, munus, quam eius, qui causas orat. Tantum enim abest, ut ab ELEGANTIA forum abhorreat, ut potius ad FLOREM SPLENDOREMQVE IVDICII facere credatur, si illud oratoribus abundet, INGENIO et ELEGANTIA florentibus. FLOREBANT, quod ait MARCELLINVS,[e] ELEGANTIAE *priscae* PATROCINIIS, *tribunalia: cum oratores concitae facundiae, attenti studiis doctrinarum*, INGENIO, *fide, copiis* ORNAMENTISQVE DICENDI *pluribus, eminebant.* Certe ELEGANTIORIBVS IVRECONSVLTIS accensendi fuerunt causarum patroni, quos TVLLIVS memorat,[f] *hanc dignitatem*, INGENIO SIBI AVCTORE, *reperisse, tandemque perfecisse, ut, in respondendo iure, auctoritate*

F

b) Hinc quaestuosas artes iis, quae ingenii cultum promouent, opponit OCTAV. FERRARIVS in *Chirone siue de recta institutione pag. 464. edit. Fabricianae.*

c) FRANC. BALDVINVS in *Papiniano.*

d) Passim IMPERATORES in Legibus Codicis laudant aduocati munus, praesertim LEO et ANTHEMIVS in *L. XIV. C. de aduoc. diu. iudicior.*

e) AMMIANVS MARCELLINVS *Lib. XXX cap. 4.*

f) CICERO *de Orator. Lib. I. cap. 45.*

ritate plus etiam, *quam ipso* INGENIO, *ualerent.* Imo ADVOCATI ELEGANTIORIS descriptionem audiuisse credetis, si Tullianam pericopen recitauero:[g] *Non causidicum, nescio quem, neque proclamatorem, aut rabulam, hoc sermone nostro conquirimus, sed eum uirum, qui primum sit eius iuris antistes, cuius cum ipsa natura magnam homini facultatem daret, tamen* ESSE DEVS PVTETVR, *deinde qui possit* INGENII PRAESIDIO *innocentiam iudiciorum poena liberare, idemque languentem labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore reducere, - qui denique, quemcunque in animis hominum motum res et causa postulet, eum dicendo uel excitare possit uel sedare.* Ne quid fauori dare uidear, ipsis rerum argumentis ea, quae dixi, comprobabo. CVIACII elegantiam nemo uocabit in controuersiam. At ille adolescentiam pene omnem in strepitu forensi exegit. Habet igitur, ut scribat ingeniosissimus IANVARIVS:[h] *Sed quaeso, a Cuiacio non discedamus. At non is est Cuiacius, qui maturiori aetate* FORI STVDIVM *coluit? Argumento sunt quinquaginta, quas edidit, consultationes, quibus docemur,* ELEGANTIAM A FORO MINIME ABHORRERE. Tum memorabile ELEGANTIORIS IVRECONSVLTI exemplum praebet FRANCISCVS PVTEVS, nobilissimus apud Venetos quondam causarum patronus, quo uere non meminerim

g) CICERO *ibid. cap.* 46.

h) IOSEPH. AVREL. DE IANVARIO *de Republica ICtorum pag.* 182. *edit. Menckenianae.*

nerim laudatiorem. Laudatorem ille, post fata, nactus est OCTAVIVM FERRARIVM, qui, in prolixa laudum commemoratione, [i] his praesertim utitur uerbis: *Neminem ego mortalium noui, qui plus* NATVRAE SVAE *deberet, ut, quod de poëtis dicitur, hic orator natus sit. Tanta* INGENII CLARITAS *dexteritasque inerat, tam profunda memoria, tanta urbanitas, ac* FACETIARVM LEPOS - *Nemo nostri facundiam aequauerit, qui a tabulis imparatus, nec nocte inter libellos exacta, plures palmas, quam dies, numerabat, et extemporanea illa felicitate, abundanti doctrina, et* INCREDIBILI VARIETATE *et* COPIA, *adeo se causae peritum ostendebat, quasi in eius meditationem mensem impendisset. Poëtarum lectione instructus,* ACVMINVM LEPORE, *tanta* DICTORVM DVLCEDINE ANIMOS ALLICIEBAT, *ut mirabiles ad eum audiendum concursus fierent, nec forensis modo concio, et tunicatus populus, dicenti circumfunderetur, sed, praeter exteros, etiam matronae honestissimae, et ipse sexus, publico abstinens, tenere se domi nesciret. Nemo peregrinam puppim ad haec litora uertebat, ad locorum miracula et amoenitatem, qui non illico ad Puteum audiendum accederet, nec plebeii modo et obscuri hospites, sed principes, sed magna purpurati senatus capita, sed Caesaris regumque legati, inter urbis uisenda Puteum numerabant.* - INGENIVM *ille habebat in numerato.* Tulit

i) OCTAVIVS FERRARIVS *de laudibus Francisci Putei Prolus. XV. pag. 191. seq. edit. Fabricianae.*

hoc ipſum ſeculum, et fert, niſi fallor, etiam nunc, Aduocatum, quo negarem quemquam magis accedere ad ELEGANTIORIS IVRECONSVLTI laudem. Is eſt IOSEPHVS AVRELIVS DE IANVARIO, quem antea, teſtem elegantiae Cuiacianae, produxi, urbis Neapolitanae, an dicam Italiae, ornamentum. Huius de republica ICtorum libellus, Neapoli impreſſus, tantam ſpirabat ELEGANTIAM, ut dignum iudicaret Illuſtris FRIDERICVS OTTO MENCKENIVS, quem typis deſcribi curaret, deſcriptumque ipſi Ianuario dicaret, adiecto operis et auctoris elogio. Pars elogii, quae huc ſpectat, hunc in modum eſt concepta:[k] *Noueras ſcilicet, ſi unum id ageres, ut doceres lectores tuos, et ſeuera fronte ad interpretanda iura te conuerteres, habiturum te ex gente noſtra, ſi non ſuperiores, certe pares aliquos. Itaque, callido artificio, urbanitate grauitatem temperaſti, et id, quod* SVAVE AC IVCVNDVM EST, IN HORRIDA DVMETA LEGVM INTVLISTI; *ut, quae fuerat* RVGOSA *nuper, et* AVSTERO CVLTV *inceſſerat*, AMABILIS *per te facta ſit et* VENVSTA IVRISPRVDENTIA. *Quem enim non argumenti ſtatim, in quo uerſaris, partim* NOVITAS *alliciat, partim* ELEGANTIA DELECTET? - *Quis uidiſſe ſe unquam pulchrius quid elegantiſſimis illis, artificioſiſſimeque pictis, et ad uiuum expreſſis prorſus, ueterum ICtorum imaginibus, et exquiſitis earum coloribus, dicat, nec in his omnibus dexterrimi*

k) FRID. OTTO MENCKENIVS in *Dedicat. Libri* IOS. AVR. DE IANVARIO *de Republica ICtorum p. 12.*

rimi manum artificis agnoſcat? Ex his abunde conſtat, ab ADVOCATI nomine alienam non eſſe ELEGANTIAE laudem. Simul tamen intelligetur, quos tandem laus illa maneat. Eos nimirum, qui, INGENII PRAESIDIO INSTRVCTI, LAVDEM magis INGENII et GLORIAM ſectantur, quam quaeſtum, et mechanicum illud lucrum, quod mores generoſos inquinat.[l] Ceteri, quibus merces et quaeſtus eſt pro gloria, quibus ſordet omnis PARATVS INGENII, qui iurgia et iras locant, quibus moroſum et tricis conſtrictum ſortito obtigit a natura ingenium, tanto certius ELEGANTIAE laude excidunt, quanto grauior IMPERATORVM uox eſt:[m] *Honoratis eouſque liceat orare, quouſque maluerint, uidelicet, ut* NON AD TVRPE COMPENDIVM STIPEMQVE DEFORMEM *haec arripiatur occaſio, ſed* LAVDIS PER EAM AVGMENTA QVAERANTVR. *Nam, ſi lucro pecuniaque capiantur, ueluti abiecti et degeneres* INTER VILISSIMOS NVMERABVNTVR. Siccine uero, inquiet elegantiae obtrectator, ſi quaeſtum mercedemque reſpicere nefas, ad ſaccum certe cogetur ire elegantior Iureconſultus cum ſua elegantia. Nec gloria, nec ingenii laus, ei dapem, et reliquam rem familiarem, inſtruet. At ſalua res eſt. Non decoquit ſui cultoribus elegantior Iuriſprudentia. Certe OPVLENTIOREM ADVOCATVM non uidit Italia, quam FRANCISCVM PVTEVM, cu-

 ius

l) PLATO *de Legibus, Dial. V. pag. m. 856.* m) *L. VI. §. 5. C. de poſtulando.*

ius ELEGANTIAM mox laudaui. Audiatis FERRARIVM:[n] *Haec Puteo immensam gloriam, magnasque opes, et, si in auarum incidissent, etiam inuidiosas, circumdederunt. Tantas congessit opes, quantas uel auidus improbe optasset, quantas tot annorum effusa benignitas, ne dicam profusio, aegre conficere potuit. Quid autem dico, congessit? Spectauit tantum, non possedit, cum eadem laude, qua parauerat, in urbis splendorem, in uoluptates honestas, in amicorum subsidium profunderentur. Profecto, si rex ille natus esset, sicuti regium animum illi natura indulserat, breui regias opes absumsisset, non quidem insano luxu, sed erudita liberalitate.* Scilicet damno non cessit PVTEO elegantia, nec cedet cuipiam. Non enim adeo sum morosus, ut ELEGANTIAM contendam plane respuere mercedem, siquidem paucos aeuum ferat MENAGIOS,[o] quibus operam uocemque clientulis commodare integrum sit, CITRA HONORARII RESPECTVM. Illud tamen ausim praestare, indignum esse homine ingenuo, solum inhiare

n) OCTAVIVS FERRARIVS *loc. cit. pag. 194.*

o) Elegantissime, uti omnia, de se scribit AEGIDIVS MENAGIVS in *Epist. ad* LVDOV. NVBLAEVM, *Amoenitatibus praemissa, in fine: Aduocatum me fuisse, non solum fateor, sed etiam glorior. Tamen, uere ut dicam, nunquam in foro uersatus sum eo consilio, totam ut aetatem ibi consumerem, sed solum, ut ad magistratus, ad quos destinabar, instructior peruenirem. Vereor, ne arrogantius a me dictum uideatur. Dicam tamen.* A NEMINE VNQVAM HONORARIVM ACCEPI, *ut, si non magna cum eloquentiae laude, certe maxima cum dignitate, causas me egisse, etiam illi ipsi mei obtrectatores agnoscere necesse habeant.*

p) Vid. B. IO. FRID. WERNHERI *Dissert. de Temperamentis ICtorum.*

q) Conf. Ill. AVGVSTINI A LEYSER *Tract. de Variationibus et retractationibus ICtorum, §. 5.*

r) Haec doctrina aliquando ruborem ima cute elicuit HVGONI DONELLO. Hunc iam coaeui ELEGANTIVM in numero habebant. Praesertim Magnus ille, et literarum amore, et ingeniorum cultu, adhuc post fata illustris, Franciae Cancellarius, MICHAEL HOSPITALIVS, teste DVARENO in *Orat. de laudibus Donelli*, Opusculis DONELLI posthumis, SCIPIONE GENTILI editore, adiecta, *pag. 437.* ELEGANTIAM eius admiratus erat, eoque minus ferre poterat, cum ARROGANTIAE suspe-

hiare lucro, uoce ſpirituque captare nummos, in quaeſtu unice habere linguam, nihil dare INGENIO, nihil LAVDI et GLORIAE.

XVI

NVNC CAPVT attingo, quod forſitan praetermitterem, niſi in caſtra noſtra irrepſiſſet doctrina de TEMPERAMENTIS.[p] Quaeri nempe coepit, utrum praeſtet, Iureconſultum eſſe ſanguineum, aut melancholicum, an uero cholericum, aut fortaſſe phlegmaticum. Hanc litem, ſi placeat, alii dirimant. Aliam fingo litem. Quaero nimirum, quodnam TEMPERAMENTVM ceteris ſit CAPACIVS ELEGANTIAE? An CHOLERICVM? At audio, cholericos pronos eſſe ad ambitionem et arrogantiam. Vtrumque uero uitium ILLIBERALIS INGENII eſt indicium,[q] tantoque magis ab ELEGANTIORIS IVRECONSVLTI INGENIO exulare debet,[r] quanto illud uehementius pugnat cum modeſtiae[s] et ſolidae[t] erudi-

ctum fieri. Elegantiſſima extat HOSPITALII Epiſtola, eam ob rem ad DONELLVM perſcripta. Mire illa facit ad illuſtrandum hoc, quod tracto, argumentum; hinc eam adſcripſiſſe non piget. Scribit HOSPITALIVS: *Illud uero perridiculum, quod ſcire uis, priusquam Balduino ſuccedatur, quo te loco habeam. Hoc, quaeſo, cuiusmodi ſit, Donelle, conſidera: ſimul illud cogita, quid tibi quantumque arroges, quantum principi, quantum mihi, detrahas. Tu uidelicet rogandus es, alium ut liceat Balduino ſurrogare? Quid? niſi conſenſu tuo, nulli erit ad iſtum locum aditus? Nam, cur hanc tuam cauſam eſſe dicas, non intelligo, nec enim ille accerſitur, tu ut eiiciare, neque in contentionem honoris ille tecum aut dignitatis uocatur. Si metuis, ignotum hominem amico ueteri ne praeferam, iniquus aeſtimator es fidei conſtantiaeque meae, quam te aliquot iam annis expertum eſſe dicis. Sin aliud nihil agitur, quam ut ſalarium augeatur, ignorare non debes, peti ſolere id, non exigi. Sed quoquo modo ſe res habeat, eadem ſemper in te mea uoluntas erit, quae fuit, quoad pudorem et modeſtiam retinebis, cuius tibi ducem et magiſtrum uelim adhibeas Duarenum. Nulla, mihi crede, uirtus elucet in adoleſcente magis, quam* MODESTIA, *nullum contra uitium turpius aut odioſius, quam* ARROGANTIA, *quam uitabis, ſi me audies.* Vid. Illuſtris BVDERI *Vitas ICtorum pag. 82.* Epiſtola extat in *Opuſculis* DONELLI *poſthumis pag. 269.*

eruditionis laude. An temperamento PHLEGMATICO primas dabimus? Praecipuas phlegmaticorum dotes, perhibent, esse somnolentiam et oscitantiam. Vtramque uero dotem plane crederem inimicam esse alacri, SVBTILI, et AMOENO, INGENIO, quippe quo praesertim constat LAVS ELEGANTIAE. An MELANCHOLICO? Melancholicis familiares esse memorantur superstitio, assentatio, auaritia, et quae sunt reliqua illiberalis ingenii argumenta. His uero sordibus caret ELEGANTIOR IVRECONSVLTVS. Siccine in isthoc certamine uincet temperamentum SANGVINEVM? Nati ad iocos et AMOENITATES creduntur sanguinei, proximeque uidentur accedere ad AMOENIORIS INGENII LAVDEM. At mulieribus foede obsequuntur. Hoc nempe uitio turpius non est, quo ICtum arguas,[u] inprimis ELEGANTIOREM, qui turpe quoduis fugit obsequium.[w] Quid tandem? Scilicet adeo fallax est ista de temperamentis doctrina, ut certi quid definiri nequeat, maxime, cum ARISTOTELES[x] fidem faciat, homines MAGNO quondam INGENIO praeditos, MELANCHOLICOS fuisse. Quidni igitur, uel melancholicos, nec ceteri enim excludendi uidentur, ELEGANTIAE CAPACES esse contendamus?

s) MODESTIAM inter primarias ICti uirtutes censeri, dixi *supra §. VI. pag. 18.*

t) Scite ait IOSEPH. AVREL. DE IANVARIO *de Rep. ICtor. pag. 51: Laborant priori labe, qui* AMBITIOSE *magis, quam* SOLIDE, *uersantur.*

u) Illustris AVGVSTIN. A LEYSER *de Assentationibus ICtorum Cap. IV. §. 6.*

w) Dixi *supra §. VII. pag. 19.*

XVII

IAM, VELVT ex diuerticulo, redeo ad ingeniosissimum illud ueterum commentum, unde exorsa est oratio. Quid nimirum est, quod uni arti DVAS PRAESIDES, Deas quidem, at moribus ingenioque sibi plane dissimiles, prospexit antiquitas? Quid si dicerem, hoc schemate significari, utrique quidem Iurisprudentiae inesse DIVINITATEM suam,[y] alteram tamen alteri, DIVINITATIS et PERFECTIONIS GRADV, antecellere. Certe enim, quo gradu ELEGANTIOREM Iurisprudentiam MASCVLA perfectiorem esse dixi, eodem ueteres THEMIDEM finxerunt ASTRAEA potiorem diuinioremque. Imo, ut plane rem eloquar, integra utriusque Deae fabula utriusque iurisprudentiae indoli perfecte congruit, adeo, ut non inepte quis credat, ueteres VTRAMQVE IVRISPRVDENTIAM, ut DEAS, coluisse, et alteri ASTRAEAE, alteri THEMIDIS, nomen indidisse. Quid enim MASCVLAE IVRISPRVDENTIAE effigiem perfectius exprimit, quam diuinae illius uirginis,[z] ASTRAEAE, imago? TRISTEM pinxerunt ueteres, contracta fronte, adspectu contento et toruo, NIHIL DANTEM BLANDITIIS VEL ADVLATIONI, ab omni ORNATV

G CVLTV-

x) ARISTOTELES *Problem. Sect. 30. Qu. 1.*

y) In rem meam facit carmen illud aureum: *Iurisprudentia est* RERVM DIVINARVM *notitia, cetera.*

z) VIRGINEM uocat ARATVS in *Phaenom. u. 98.* et GELLIVS *Lib. XIV. cap. 4.*

CVLTVQVE AMOENIORI ALIENISSIMAM.[a] Crederetis, his ipſis uerbis MASCVLAM me deſcripſiſſe IVRISPRVDENTIAM. Haec enim uix alia re ab elegantiori diſcernitur, quam quod ſit ſeuerior diſciplina, quae gratiis non litet, quae cultu amoeniori ornatuque omni careat, quae NIHIL DELECTANDI STVDIO TRIBVAT. Multo AMOENIOR eſt, tantoque magis ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE indoli reſpondet, THEMIDIS fabula. Attendite ergo, quorſum, mentiendi dulcedine, prouecta ſit ueterum Poëtarum licentia.

XVIII

IN EO conſpirant omnes, AMOENIORI, et prorſus incomparabili, FORMA THEMIDEM eſſe conſpicuam,[b] et, qui ἀγλαόμορφον eam dixit,[c] hac uoce nobis fidem facere uoluit, SPLENDOREM quendam NITOREMQVE ore eius ac oculis emicare. Noſtis uero, quam blanda et amabili forma ſplendeat ELEGANTIOR IVRISPRVDENTIA, quam ſpiret ubique AMOENITATES et DELICIAS, quamque tota in eo ſit, ut cultu ſuo ornatuque DELECTET. Non defuit, qui THEMIDEM dixit[d] DEAM MVLTI-

FOR-

a) Sic deſcribit eam GELLIVS *loc. cit.*

b) ORPHEVS *Hymn. in Themid.* eam uocat Καλλυκώπιδα κόρην, *puellam, roſeam faciem habentem.* HOMERVS *Iliad. O. u. 87.* καλλιπάρῃον, *pulcras genas habentem.* Et HESIODVS *Theogon. u. 901.* λιπαρὴν, *ſplendidam.*

FORMEM, quae VARIAS induere nouerit FORMAS. Hoc uero ELEGANTIORI IVRISPRVDENTIAE mire reſpondet. Dixi enim, dotem Iureconſulti elegantioris primariam eſſe, quod VARIETATE DELECTET, et nunc legum interpretem, nunc philoſophum, nunc inuentorem, nunc oratorem, nunc hiſtoricum, nunc aliam perſonam, agat, PROVT INGENIVM SVGGERAT DELECTANDI ARGVMENTVM. Eodem igitur ſenſu, quo THEMIDEM quondam dixerunt, ELEGANTIOREM IVRISPRVDENTIAM non abſurde quis dixerit MVLTIFORMEM, et VARIA SPECIE notabilem. Porro, quid eſt, quod ueteres THEMIDEM ſtatua terminali, id eſt, capite tantum, ſine manibus, ſine pedibus, expreſſerint? ut nempe ſignificarent, Deam SOLA INGENII VI deſtinata efficere, ut nec manibus, nec pedibus, nec aliis, PRAETER INGENIVM, adminiculis, opus habeat, unde et Heroës ingenio conſpicui iſtiusmodi ſtatuis donabantur.[e] Haec uero eſt ipſa effigies IVRISPRVDENTIAE ELEGANTIORIS, quam ex SOLO INGENIO aeſtimandam eſſe, copioſe dixi. Ex dictis repeto, quod de CVIACIO memoraui, eum nimirum elegantioris iuriſprudentiae laudem inde reportaſſe, quod ei natura,

 ut

c) ORPHEVS *Hymno alleg.*

d) Vid. STEPHANVS PIGHIVS in *Themide in* IACOBI GRONOVII *Theſauro Antiqu. Graec.* *Vol. IX. pag. 1139.*

e) STEPHANVS PIGHIVS *loc. cit. pag. 1164.*

ut ait laudator, [f] PRAECELSVM ac COELESTE INGENIVM concesserit, cuius VNIVS ope, nec ullis praeterea magistris adiutus, supremum eruditionis gradum attigerit. Apprime uero huc pertinet, quod TVLLIVS auctor sit, elegantiores Romanorum ICtos, INGENIO SIBI AVCTORE, dignitatem reperisse.[g] Iam uenio ad partem fabulae nobilissimam. Ipse Iupiter, princeps Deorum, THEMIDIS amori succumbit. Ambit nuptias. Ambientis uero amplexum Dea fugit, credo, ut eo uehementius petatur. Fugit, inquam, fugit ocyor ceruis et, agente nimbos, ocyor Euro. Fugientem Deus persequitur, tandemque latentem ad Ichnas deprehendit, et deprehensam stabili sibi iungit connubio. Hoc nimirum schemate nihil, existimarem, inueniri, ad IVRISPRVDENTIAM ELEGANTIOREM accommodatius. Fugit Deum amantem THEMIS, nec meretricio more se offert petenti, sed uerecunde renuit matrimonium.[h] Idem agit ELEGANTIOR IVRISPRVDENTIA. Non statim ruit in amplexum petentis. Latet, Themidis exemplo, nec se patitur deprehendi, nisi κατ' ἴχνας, hoc est, nisi uestigia eius, multo

f) SCAEVOLA SAMMARTHANVS in *Elogiis Gallorum Lib. IV. elog. 5. pag. m. 199.*

g) CICERO *de Orator. Lib. I. cap. 45.*

h) Casta inde audit ORPHEO in *Hymno in Themidem.*

*) Repete, quae scripsi *supra §. III. not. y. p. 10.*

i) OVIDIVS *Metamorph. Lib. I. u. 478.*

k) OVIDIVS *Metam. Lib. I. u. 540.*
Qui tamen insequitur, pennis adiutus amoris,
Ocyor est, requiemque negat, tergoque fugaci
Imminet - -
In FRONDEM *crines, in* RAMOS *brachia, crescunt.*
HOS QVOQVE PHOEBVS AMAT, *positaque in stipite dextra,*
Sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus,
Complexusque suis ramos, ut membra, lacertis
OSCVLA DAT LIGNO, *refugit tamen oscula lignum,*
Cui Deus, at CONIVX *quoniam* MEA *non potes esse,*
ARBOR ERIS CERTE, *dixit,* MEA.

multo labore, ſtudioque pertinaci, eruantur. Tum audio, DEVM eſſe, qui THEMIDIS amplexu fruitur. Atqui ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE LAVDEM non aſſequitur, niſi, qui, INGENII DIVINITATE, Deum aequet. Solo labore, ſola arte, res non perficitur.*) VI quadam DIVINA opus eſt, ſi quis Dea frui uelit. Multi uero,

Multi illam petiere, illa auerſata petentes. [i]

Multis, qui petunt, idem euenit, quod Apollini, qui Daphnen fugientem, amore correptus, celeri curſu perſequitur, eiuſdemque amplexu nunc potiturus, TRVNCVM PRO VIRGINE amplectitur.[k] Scilicet maxime RARVM, iudice TVLLIO, [l] illud genus eſt eorum, qui excellente INGENII MAGNITVDINE ſunt ornati. RARI ſunt, quod SENECA[m] indolet, qui INGENIVM EXERCENT et COLVNT. Vix igitur mirum, quod PLATO[n] definiat, admodum RAROS eſſe,[o] qui AD ELEGANTIAM adſcendere ualeant. PAVCIS CONTINGIT ADIRE CORINTHVM.[p]

l) CICERO *de Officiis Lib. I. cap. 33.*

m) SENECA *Epiſt. LXXX.*

n) PLATO *Dial. V. de Republ. circa fin. p. m. 207.*

o) Scilicet eminere in re excellente, ſummus perfectionis gradus eſt, tantoque magis, qui ita eminet, INTER RAROS numerandus eſt. Hoc argumentum tractat BALTHASAR GRACIAN *dans l' homme de cour, Max. 61.* uerbis: *Exceller dans l' excellent, c' eſt une grande ſingularité* PARMI LA PLURALITE' DES PERFECTIONS. *La mediocrité n' eſt pas un objet aſſez grand pour l' applaudiſſement. L' eminence* DISTINGUE DU VULGAIRE *et éleve* A LA CATEGORIE D' HOMME RARE. ICtus igitur elegantior, quanto magis ceteris, alioquin perfectis, antecellit, tanto certius cenſendus eſt inter raros.

p) Caue, ne ſenſu uulgari Horatianum illud ae-

XIX

PERGIT FABVLA, Themidem tres filias florentiſſimas, quas a PVLCRITVDINE, ab ORNATV, ab AMOENITATE, et FLORE, Graeci HORAS[q] uocant, procreaſſe.[*] Has alius, pictis ueſtibus incinctas, comites Florae facit;[r] alius uernas uocat, floribus abundantes, omnis coloris, multi odoris, in florentibus herbis uerſantes, ſemper uirentes, ſuaues facies habentes, ueſtes roſcidas induentes, floribus delectabiles.[s] Habetis perfectiſſimum IVRISPRVDENTIAE ELEGANTIORIS ſymbolum. Quos enim haec partus edit, non alio conuenientius, quam HORARVM, nomine quis inſigniret. Nihil enim progignit, niſi, quod amoene rideat, quod, ad nobiliſſimae picturae ſpeciem, DELECTET, quod FLORE ſuo ORNATVque ſit commendabile. Vbi uero nomina iſtarum puellarum audiueritis, profecto credetis, me non HORAS deſcribere, ſed ipſas ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE partes uidebor recenſuiſſe. EVNOMIA audit natu maxima, altera DICE, IRENE tertia. EVNOMIA denotat bonam legum diſpoſitionem.

cipias. Aliud quid hic uellem latuiſſe. Nimirum CORINTHVS, quod PINDARVS *Olymp. XIII. n. 4.* fingit, HORARVM, de quibus *§. ſequ.* dicetur, domicilium fuit, et ueluti ſedes regia. Cum HORIS uero commercium non eſt, nec adeo CORINTHVS patet, niſi INGENIIS ELEGANTIORIBVS. Certe, ſi in uerbis ludere uellem, non inepte forſitan dicere poſſem, Tarquinium Regem, BONO OMINE, oriundum CORINTHO fuiſſe. Ille enim ob INGENII ELEGANTIAM regnum accepiſſe fertur a FLORO. Vid. quae dixi *ſupra §. II. pag. 5.*

q) Ὥρα enim ipſam ELEGANTIAM denotat, unde ὡράζειν idem eſt ac ORNARE.

tionem. DICE iustitiam, siue habitum conseruandi legum robur et auctoritatem. IRENE pacem, concordiam, atque, ut PIGHII[t] uerbis utar, dilectionem, a ratione PVLCRI prouenientem, rebusque perfectionem atque ORNAMENTVM adiicientem, siquidem mentem, uisum, auditum, alliciat PVLCRITVDO, cui semper adsunt amor, pax et concordia. Imo HESIODVS[u] amabilem hanc puellam uocat τεθαλυῖαν, FLORENTEM, quia, iudice HOMBERGK ZU VACH,[w] uitam, incrementum, PVLCRITVDINEM et ORNATVM, cunctis rebus tribuit, FRVCTVSQVE PVLCHERRIMOS producit, amorem et concordiam. Atqui IVRECONSVLTVM ELEGANTIOREM non alia res magis commendabilem reddit, quam EVNOMIA, DICE et IRENE. Legum enim scientia est instructus. Iustitiam tuetur; qua utraque laude aeque fruitur, qui MASCVLAM IVRISPRVDENTIAM profitetur. At in ELEGANTIORI tertia uirtus est conspicua, ea scilicet, quae rebus omnibus, ut IRENE, PERFECTIONEM et ORNAMENTVM adiicit, uitamque et incrementum tribuit, quae mentem, uisum et audi-

*) Hae tres puellae statuam matris terminalem circumstant in signo, quod, aeri incisum, exhibet STEPHANVS PIGHIVS in *Themide in* IACOBI GRONOVII *Thes. Antiqu. Graec. Vol. IX. pag. 1145.*

r) OVIDIVS *Fastor. Lib. V. u. 217.*

s) Sic HORAS laudat ORPHEVS *Hymn. in Horas.*

t) STEPHANVS PIGHIVS *loco cit. pag. 1170.*

u) HESIODVS *Theogon. u. 902.*

w) IO. FRID. HOMBERGK ZU VACH *in Themide pag. 122.*

auditum ALLICIT, quae FRVCTVS PVLCHERRIMOS producit, tranquillitatem,[x] amorem, et dilectionem. Vti enim in pretio habetur, ſuique in cultum et admirationem omnes rapit, quisquis INGENIO EXCELLAT;[y] ita in IVRECONSVLTVM ELEGANTIOREM praeſertim hic fructus redundat, ut neminem non, principes etiam uiros, ob ipſam ELEGANTIAM, in ſtuporem, in admirationem amoremque, trahat. Si quis poſcat rerum argumenta, dabo. PAPINIANVS, ICtus, fuit in amore Caracallae et Getae, Imperatorum, gratus uiris Palatinis, adamatus iudicibus. At, quae cauſa? INGENII ELEGANTIA.[z] HVGONEM DONELLVM, ICtum, amabat Galliae Cancellarius, MICHAEL HOSPITALIVS. At, cur tandem? ob ELEGANTIAM.[a] Hos igitur fructus cum ferat ELEGANTIA, an ELEGANTIOREM IVRISPRVDENTIAM conuenientius appellarem, quam τεθαλυῖαν, FLORENTEM?[b] At FLORIDAM iam dixi antea.[c]

x) TRANQVILLITATEM eſſe fructum ELEGANTIAE, dixi *ſupra §. VII. pag. 19.*

y) Hoc argumentum nemo elegantius ediſſeruit, quam BALTHASAR GRACIAN *dans l' homme de cour, Max 42.* uerbis: L'ASCENDANT *eſt une certaine* FORCE SECRETTE DE SUPERIORITE', *qui vient du naturel, et non de l' artifice, ni de l' afectation. Un chacun s' y ſoûmet, ſans ſçavoir comment. Ces genies dominans ſont* ROIS PAR MERITE, *et* LIONS PAR UN PRIVILEGE, *qui eſt né avec eux. Ils* S' EMPARENT DU COEUR *et de la langue des autres, par un je ne ſçai quoi, qui les fait* RESPECTER. *Tout leur obeit, parcequ' ils excellent en tout. Ils ſe rendent d' abord les maitres des autres, en leur derobant le coeur.* Et IDEM ait *dans la Maxime 61. L' eminence en des choſes hautes eſt comme un caractére de* SOUVERAINETE', *qui* EXCITE L'ADMIRATION *et* CONCILIE LA BIENVEILLANCE. Certe non inania docet GRACIANVS, nec ego doceo. Audias, quem elegantiſſimus apud Gallos Iureconſultus, JAQUES DE TOURREIL, elegantiae ſuae fructum reportauerit. Scilicet hoc elogio eum ornat ACADEMIA REGIA PARISINA: IL PENSOIT *et aimoit à ſ' exprimer* D' UNE FAÇON PEU COMMUNE: *Il oſoit heureuſement en ce genre, il amenoit ſi finement une penſee, il*

XX

NONDVM DIMITTO fabulam. Id enim uidetur memoratu dignum, quod THEMIS gaudeat QVATVOR SYMBOLIS, origano, pectine, enſe, et lucerna,[d] hisque ſymbolis Deae uirtutes denotari credantur. ORIGANO, herba, quae montibus et alto gaudet, ſignificari uolunt THEMIDIS MENTEM ELEVATAM, quae non, niſi RES DIVINAS, tractet, Deorumque praeſertim conſortio delectetur. ENSEM Themidi dederunt, quod iuſtitiam amet et tueatur. PECTINEM, fortaſſe, quod amet munditiem. LVCERNAM, quod INGENII VI illuſtret obſcura, et tenebras diſpellat. ELEGANTIOR uero IVRECONSVLTVS uirtutem ORIGANI imitatur, altoque gaudet. Magis enim REBVS DIVINIS, hoc eſt, interioribus illis et reconditis literis, quam REBVS HVMANIS, hoc eſt, uulgaribus, delectatur, eoque nititur, ut aliquem DIVINITATIS gradum attingat INGENIO. INGENIO ſcilicet DIIS AEQVARI

 poſſe

ſauvoit ſi adroitement une expreſſion, qu' il venoit enfin à bout de faire paſſer avec grace les idées les plus ſingulieres, et les plus hardies metaphores. Les ſaillies, la promtitude, et la force de les reparties, ne lui donnoient pas ſeulement QUELQUE SUPERIORITE', *elles alloient juſqu' à le* RENDRE REDOUTABLE *dans la converſation.* Vid. *les Memoires de* L' ACADEMIE ROYALE DES INSCRIPTIONS ET BELLES LETTRES *Tom. III. pag. XXXII.*

z) Diſerte IO. PETR. DE LVDEWIG hanc apud Principes fortunam tribuit ELEGANTIAE PAPINIANEAE, in *Vita Iuſtiniani cap. VIII. pag. 206. in textu et in nota 269.*

a) Teſtis eſt FRANCISCVS DVARENVS in *Orat. de laudibus Donelli*, quae adiecta eſt DONELLI *Opuſculis poſthumis* a SCIPIONE GENTILI editis.

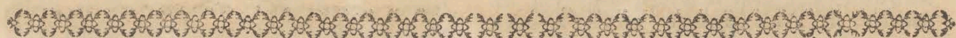
b) Scilicet SCHOLIASTES ad HESIODI *Theogon. u. 209.* rationem redditurus, cur τεθαλυῖα audiat Irene, ait: πάντα γὰρ ἐν εἰρήνῃ θάλλει. Hoc ipſum uero in rem meam uerto, et ita finio: IN IVRISPRVDENTIA ELEGANTIORI FLORENT OMNIA.

c) *Supra §. XIII. in not. q. pag. 36.*

d) Hoc ueterum figmentum attingunt CLEMENS ALEXANDRINVS in *Protrept. ad Gen.*

poſſe hominem, communis erat ueterum ſententia. Hinc Heroas ſuos, in quacunque tandem re excellerent, modo INGENIO eſſent conſpicui, θεοεικέλȣς, θεοειδεῖς, appellabant,[e] et, quod maxime huc pertinet, TVLLIVS[f] Iuris antiſtitem, INGENII PRAESIDIO inſtructum, DEVM PVTARI, diſertis pronunciat uerbis. Quid alterum Themidis ſymbolum, ENSIS, huc faciat, uix attinet dicere. Iuſtitiae enim cultum denotat. Hunc uero tum MASCVLA, tum ELEGANTIOR, Iuriſprudentia intendit. Tertium uero ſymbolum, PECTEN, elegantiori maxime conuenit. Tota enim in eo eſt, ut CVLTA et ORNATIOR incedat, ſuaque munditie et nitore PLACEAT. Denique cum ELEGANTIOR IVRECONSVLTVS id inprimis agitet, ut arti, per ſe ſeuerae et paululum triſti, undecunque fieri poſſit, lucem affundat, eandemque GRATIOREM AMOENIOREMQVE efficiat, non abſonum uidebitur, ſi, quartum etiam ſymbolum, LVCERNAM, IVRISPRVDENTIAE ELEGANTIORI reſpondere, dixero. Nec alienum eſſe ab hoc argumento uidetur, quod ueteres THEMIDEM finxerint propinaſſe Apollini, manibus ſuis, Nectar et Ambroſiam.[g] In eo enim occupatur ELEGANTIOR IVRISPRVDENTIA, ut ſui cultoribus fundat DELICIAS,

tes, fere init. et EVSEBIVS *Praeparat. Euang. Lib. II. cap. 3.*

e) STEPHANVS PIGHIVS in *Themide in* IACOBI GRONOVII *Theſaur. Antiqu. Graec. Vol. IX. pag. 1164.*

f) CICERO *de Orator. Lib. I. Cap. 46.*

g) Rem narrat HOMERVS in *Hymno in Apoll. u. 123.*

CIAS, Nectare et Ambrosia tantum non dulciores. Deinde huc spectat, quod THEMIS audiat FATIDICA,[b] quod ORACVLA et mysteria fundere credatur,[i] quod per Themidis sinus lumen, e tripode Delphico, quod prae splendore conspici haud possit, in Parnassum eniti,[k] antiquitas fabuletur. Nempe ELEGANTIOR IVRECONSVLTVS, uti INGENIO Themidem aequat, ita, quicquid pronunciet, eo effert rerum pondere, ea uerborum maiestate, ut non steriles uerborum sonos, sed ORACVLA, an dicam MYSTERIA, fundere, adeoque θεμιστεύειν, credatur. Accommodatissimum huic rei est, quod TVLLIVS[l] domum ICti, qui, ob INGENII praestantiam, DEVS putetur, qui INGENII PRAESIDIO, quemcunque in hominum animis motum res et causa postulet, eum dicendo uel excitare possit, uel sedare, ORACVLVM CIVITATIS esse, contendat. Imo quoque apposite GRAVINA[m] in Iureconsultis Romanis, quos florentissima illa aetas tulit, praeter maiestatem, splendorem et elegantiam, laudat ORACVLORVM SANCTIMONIAM. Tandem LONGAEVAM uocant THEMIDEM,[n] et recte. Mortalitatis enim labe caret, quae DEA est. At INGENIO DEVS est IVRECONSVLTVS ELEGANTIOR. Quidni

 igitur

b) OVIDIVS *Metamorph. Lib. I. u. 320.*

i) ORPHEVS in *Hymno in Themidem.*

k) PLVTARCHVS in *Comm. de his, qui sero a numine puniuntur, circa fin. pag. m. 202.*

l) CICERO *de Orator. Lib. I. cap. 45. in fine,* iunct. *cap. 46.*

m) IAN. VINCENT. GRAVINA *Orat. 2.*

n) CLAVDIANVS *de Raptu Proserpinae Lib. I. u. 218.*

igitur audiat LONGAEVVS, ob laudem ELEGANTIAE, euntem in ſecula. Denique, ubi nominis, quo DEA gaudet, uim et uirtutem expendo, id etiam in rem meam facere intelligo. Scilicet uocem: ΘΕΜΙΣ, origine Phoeniciam eſſe, et INTEGRITATEM ſonare, CLERICVS[o] autor eſt. Ipſum uero ELEGANTIORIS IVRECONSVLTI nomen hominem ſonat, uitae animique INTEGRITATE commendabilem, quandoquidem, ex TVLLII[p] mente, ſororiant INTEGRITAS et ELEGANTIA.

XXI

RELIQVAM FABVLAE partem tanto lubentius praetermitto, quanto luculentius iam ex his, quae ediſſerui, perſpicitur, quarum inprimis uirtutum commendatione ad ELEGANTISSIMAE DEAE ſimilitudinem accedat ELEGANTIOR IVRISPRVDENTIA. Dum uero uirtutes iſtas expoſui, dici uix poteſt, qua mentis agitatione rem egerim, imo etiam nunc agam. Vtique enim uereor, ne Vos ab homine, qui de elegantia, de ingenii amoenitate, de doctrinae uarietate et nouitate, de uario delectandi argumento, audacter diſſerit, iure quodam Veſtro deſideretis, ut ipſe quidpiam elegans promat,

o) IOANNES CLERICVS in *nota ad* HESIODI *Theogon. uerſ. 901. pag. 126. Edit. Clerici.*

p) CICERO *pro Sulla, cap. 28.*

q) CICERO in *Bruto cap. 39.* ibi: *tum uerbis erat ad rem* CVM SVMMA BREVITATE *mirabiliter aptus.*

r) IAN. VINC. GRAVINA *Orat. 2.* Hunc GRAVINAE locum ſupra adſcripſi in *§. IX. pag. 24.*

promat, quod uel nouitate ſua, uel amoenitate, animos Veſtros delectet. Hoc uereor, inquam, nec tamen uideo, me quicquam hactenus dixiſſe, quod ulla ſui parte amoenitatem quandam, uel elegantiam, ſpiret. Haec cura animum ſollicitat. Sed nunc tandem inuenio, quo Vobis placere, quo delectare, poſſim. Audio nimirum inter ELEGANTIAE criteria haberi a multis BREVITATEM IN DICENDO. Hanc certe in elegantiſſimo SCAEVOLA commendat TVLLIVS,[q] in reliquis ueterum, et elegantioribus quidem, ICtis, laudat GRAVINA,[r] in elegantiſſimo CVIACIO IANVARIVS,[s] ut alios tranſeam, mira BREVITATE, in dicendo ſcribendoque, memorabiles. BREVITATE igitur, cum nec ingenio, nec alia re, poſſim, Vos delectabo.[t] Hac ſola ſcilicet uirtute ad quandam elegantiae laudem graſſabor, eademque a nemine, elegantiſſimo alioquin, me uinci patiar. Vt intelligatis, me ſerio rem agere, ne uerbulum quidem, in ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE FINIBVS dimetiendis, amplius conſumam. Alius iam mihi aperitur, at multo difficilioris menſurae, campus. Obuerſatur enim animo nuperum, quo DEI IMMORTALIS, et CLEMENTISSIMI REGIS, GRATIA fruor, beneficium. Huius

 nimirum

s) IOSEPH. AVREL. DE IANVARIO *de Republica ICtorum*, *pag.* 182. *Edit. Mencken.*

t) Ecquid uero, inquiet Lector, ille ſibi cum ſua breuitate? An breuis eſt oratio, quae tot occupat plagulas? At meminiſſe debes, me in recitando breuem omnino fuiſſe, nunc uero maxima ſui parte auctam prodire tractationem.

nimirum magnitudinem, ſi uel omnibus neruis contenderem, digne non exprimerem. Interim tamen, ne, dum in iſta magnitudine plane defixus haeream, uotiuis et ominoſis uerbis careat orationis epilogus, id ipſum adhuc exſequor, quod huius diei celebritas ſibi uidetur expoſcere. Primum quidem SVMMO RERVM ARBITRO ſolemnia uota reddo, DIVINAMQVE PROVIDENTIAM, quam, hunc uſque in diem, uere ſingularem expertus ſum, publice praedico, mente deuotiſſima. Tum ad Solium REGIS AVGVSTISSIMI, cuius IMPERIO feudalem prouinciam capeſſo, uenerabundus prouoluor, ut et gratias, quas animus concipit, et uota, expediam. Non primum hoc eſt beneficium, quod a MVNIFICA PRINCIPIS INCOMPARABILIS MANV in me proficiſcitur. Iam tenero mihi, cum in claſſibus agerem, nihil non liberaliſſime proſpexit, quod ad liberaliorem, tum corporis, tum ingenii, cultum pertinere uideretur. Nec in ſtadio academico uerſanti defuit GRATIA REGIA. Vt enim expeditior eſſet ſtudiorum curſus, currenti LARGIORIBVS BENEFICIIS ſubuenit. Igitur non nouam OPTIMI REGIS MVNIFICENTIAM, ſed MVNIFICENTIAE REGIAE, quae dudum indulgentiſſime me fouit, NOVVM ſaltem EXEMPLVM experior, cum Profeſſoris Publici munus, et in Senatu academico locum, mihi tribuunt AVGVSTALES CODICILLI. Nunc ergo et obſequium, et cultum, et quicquid gratiſſimus animus

mus poteſt concipere, INDVLGENTISSIMO REGI defero, ardentiſſimis uotis ſuperos ſolicitaturus, ut TANTVM HEROEM, in orbis totius admirationem ſplendoremque, natum, ut SERENISSIMAM REGINAM, Patriae et Regionum Gloriam et Delicium, ut CELSISSIMVM PRINCIPEM HEREDITARIVM, et reliquam CELSISSIMAM IVVENTVTEM REGIAM, Spem Patriae, ut uniuerſam denique REGIS AVLAM, ſeruent ac protegant.

XXII

IAM VERO, cum ex REGIS SOLIO ad VOS reſpicio, PATRES CONSCRIPTI, non exiguam maximi huius beneficii partem VOBIS deberi, recordor. Etenim, ex quo AVGVSTISSIMO PRINCIPI qualiacunque mea ſtudia commendaſtis, dici uix poteſt, quam facilem inuenerim et REGIAM, et PVRPVRATORVM, GRATIAM, adeo, ut VESTRO ſuggeſtui unice tribuam, quod REGIO EPISTALMATE probatus, et hunc in locum ſuffectus, ſim, quem iam, ſolemni ritu et formula, capeſſo. Animo igitur complector, quantum VOBIS debeam, at, qua tandem re debitum exſoluere poſſim, non inuenio. Interim tamen, ut TANTO BENEFICIO aliquid rependam, AMORIS in me VESTRI memoriam, dum ſpiritus hos artus reget, nunquam ex animo ſum dimiſſurus. VOS modo, quos ab infantia PATRES ueneror, pergite,

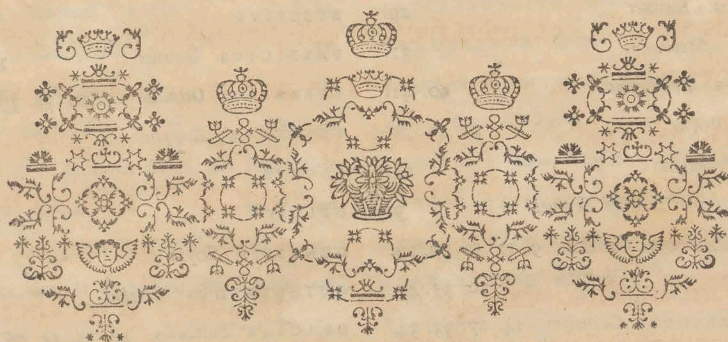
me

me FAVORE VESTRO complecti; Ego contra in id ſedulo nitar, ne VOS ullius beneficii, quo me ornauiſtis, unquam poeniteat. Tandem et VOS compello, IVVENES, et ingenio, et moribus, et doctrina, PRAESTANTISSIMI ORNATISSIMIQVE, quorum adſpectu blando iucundoque mirifice me recreari uideo. VESTRI inprimis commodi cauſa haec ſolennia aguntur. Inauguror enim, ut ex hoc ipſo die VOBIS militem, VESTRAMQVE, COMMILITONES LECTISSIMI, utilitatem, omni alia re poſthabita, publice docendo, promouere contendam. Hanc neceſſitatem cum mihi impoſitam eſſe ſentiam, uidete, quid in hac ipſa panegyri egerim. Credite, non ſine conſilio factum eſſe, quod noui muneris primordia ab ELEGANTIORIS IVRISPRVDENTIAE deſcriptione ceperim. Fidem enim facere uolui, glorioſum quidem VOBIS fore, ſi MASCVLAE, multo tamen glorioſius, ſi ELEGANTIORIS, IVRISPRVDENTIAE laudem aſſecuti fueritis. Certe ad hanc ſectandam ingenia VESTRA excitare, quoad uires permiſerint, nunquam intermittam, nec ullum laborem, qui commoda VESTRA, uel ulla ex parte, reſpiciat, defugiam. Vos modo uicem reddite, OPTIMI COMMILITONES, et me, in hoc ſtadio deſudantem, diligentia VESTRA, et, quod uehementius flagito, amore et beneuolentia VESTRA, quod adhuc quidem feciſtis, excitate. Denique ad VOS, AVDITORES, quotquot adeſtis, oratio redit. Grata mente

agnoſco

agnoſco humanitatem VESTRAM, qua me, ore rudi diſſerentem, audiuiſtis. Nunc uideo, me nouam prouinciam, feliciſſimo omine augurioque, iniiſſe, cum honorifica VESTRA praeſentia, quam, officioſiſſima prece, flagitaui, hanc panegyrin celebriorem effeciſtis. Quanto igitur luculentius hoc VESTRVM eſt beneficium, tanto maiori ſolicitudine allaborabo, ut, VOS non apud ingratum illud collocaſſe, tandem aliquando intelligatur.

INDEX AVCTORVM

HVBERVS

INDEX RERVM

Chole-

Maiestas

Quae-

Biblioteka Jagiellońska
stdr0025474